

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БЕЗУГЛА ЛЮДМИЛА СЕРГІЇВНА

Гриф
Прим. N _____
УДК 338.48:379.8:332.1

**РЕГІОНАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ
ЕКОТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ**

08.00.05 – розвиток продуктивних сил та регіональна економіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Дисертація містить результати власних наукових досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело.

_____ /Л.С. Безугла/

Науковий консультант: Кошкалда Ірина Віталіївна, доктор
економічних наук, професор

Харків - 2021

АНОТАЦІЯ

Безугла Л.С. Регіонально-інноваційна модель розвитку екотуристичної інфраструктури. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил та регіональна економіка. – Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, 2021.

В дисертаційній роботі запропоновано обґрунтування теоретико-методологічних, методичних та прикладних засад, а також розробка практичних рекомендацій щодо формування та функціонування регіональної моделі розвитку екотуристичної інфраструктури регіону.

Авторкою вперше сформульовано поняття «синергетичного гістерезису» та доведено що, його використання для функціонування підприємств задіяних в туристичній інфраструктурі надасть можливість розглянути основу взаємодії дисипативних систем в економічному аспекті, що в свою чергу дозволить більш ретельно та детально визначити причини негативних тенденцій. Обґрунтовано симбіоз екотуристичних підприємств та місцевих громад у розвитку екотуристичної інфраструктури. Запропоновано регіонально-інноваційну модель розвитку екотуристичної інфраструктури, впровадження якої сприятиме зростанню доходів сільського населення, збільшенню обсягів надходжень до місцевих бюджетів, скороченню рівня безробіття за рахунок створення додаткових робочих місць, активізації розвитку малого підприємництва в регіоні та державно-приватного партнерства на основі залучення приватних інвестицій.

Удосконалено методичний підхід щодо класифікації розвитку інфраструктури основних курортів регіону. Визначено економічну сутність поняття «туристична мотивація», яке визначено як сукупність потреб, які

впливають на людину в процесі участі у туристичній діяльності та виступають центральним фактором у процесі прийняття рішень. Сформовано методичні підходи просування та комерціалізації екотуристичної інфраструктури. Визначено методичний підхід щодо стимулювання розвитку екотуристичної інфраструктури шляхом застосування податкової знижки. Запропоновані напрями популяризації сільського зеленого туризму.

В дисертаційній роботі дістали подальший розвиток методичні підходи щодо розширення заповідних територій регіонів, дефініція «екотуристична інфраструктура», що передбачає кооперацію суб'єктів підприємництва та об'єктів екотуристичного значення, які забезпечують функціонування екотуристичної діяльності та регулюють рух матеріальних, фінансових, духовних та інформаційних потоків між ними. Крім того, надано пропозиції щодо удосконалення основних інституційних засад, які забезпечать створення й належне функціонування екотуристичної інфраструктури за рахунок проведення постійних маркетингових досліджень у сфері екотуристичної інфраструктури та щодо активізації співпраці між органами влади, інвесторами, бізнес-структурами, закладами освіти, науковими установами з урахуванням закордонного досвіду, що дозволить визначити екотуристичну діяльність регіону більш конкурентоспроможною. Охарактеризовано вплив факторів макросередовища на діяльність об'єктів екотуристичної інфраструктури.

Ключові слова: екологічний туризм, екотуристична інфраструктура, синергетичний гістерезис, сільський зелений туризм, туристична привабливість територій.

SUMMARY

Bezuhla L.S. Regional-innovative model of ecotourism infrastructure development. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a scientific degree of the Doctor of Economics, specialty 08.00.05 - development of productive forces and regional economy. - Odessa National Academy of Food Technologies, Odessa, 2021.

In the dissertation work, the substantiation of the theoretical, methodological, methodological and applied foundations is proposed, as well as the development of practical recommendations for the formation and functioning of a regional model for the development of the ecotourism infrastructure of the region.

The author was the first to formulate the concept of "synergistic hysteresis" and proved that its use for the functioning of enterprises involved in the tourism infrastructure will allow us to consider the basis of the interaction of dissipative systems in the economic aspect, which in turn will allow to more thoroughly and in detail determine the causes of negative trends. The symbiosis of ecotourism enterprises and local communities in the development of ecotourism infrastructure has been substantiated. A regional innovative model for the development of ecotourism infrastructure has been proposed, the introduction of which will contribute to the growth of incomes of the rural population, an increase in revenues to local budgets, a reduction in the unemployment rate by creating additional jobs, enhancing the development of small business in the region and public-private partnership based investment.

The methodological approach to the classification of the infrastructure development of the main resorts of the region has been improved. The economic essence of the concept of "tourist motivation" is determined, which characterizes the totality of needs that affect a person in the process of participating in tourist activities and act as a central factor in the decision-making process. Methodical approaches to the promotion and commercialization of ecotourism infrastructure have been formed. The methodological approach to stimulate the development of ecotourism infrastructure by applying a tax discount has been determined. The directions of popularization of rural green tourism are proposed.

The dissertation work further developed methodological approaches to expanding the protected areas of the regions, the definition of "ecotourism infrastructure", which provides for the collaboration of business entities and objects of ecotourism value, ensuring the functioning of ecotourism activities and regulating the movement of material, financial, spiritual and information flows between them. In addition, proposals were made to improve the basic institutional frameworks that will ensure the creation and proper functioning of ecotourism infrastructure through ongoing marketing research in the field of ecotourism activities and to enhance cooperation between authorities, investors, business structures, educational institutions, scientific institutions, taking into account foreign experience, which will make it possible to determine the ecotourism infrastructure of the region as more competitive. The influence of macroenvironmental factors on the activities of ecotourism infrastructure objects is characterized.

Key words: ecological tourism, ecotourism infrastructure, synergistic hysteresis, rural green tourism, tourist attractiveness of territories.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Безугла Л.С. Формування та розвиток екотуристичної інфраструктури. Харків: Смугаста типографія, 2020. 320 с.

Розділи в монографіях:

2. Безугла Л.С. Основні шляхи реалізації регулятивної політики держави та побудова системи комплексу стратегічних заходів щодо розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. *Управління інноваційною, інвестиційною та економічною діяльністю інтегрованих об'єднань та підприємств. Колективна монографія*»: Дніпропетровськ. Національна металургійна академія України, 2016. С.33-43

3. Безугла Л.С. Інноваційний розвиток системи екотуризму на засадах функціонування бізнесу. *Бізнес-моделі розвитку національної економіки та підприємницьких структур: сучасні реалії та перспективи: монографія з міжнародною участю. Колективна монографія* / за ред. Л. М. Савчук, Л. М. Бандоріної. Дніпро: Журфонд, 2018. С.296-305

4. Безугла Л.С. Потенціал розвитку екотуризму за соціально-економічними критеріями. *Теорія та методологія формування інвестиційно-фінансової стратегії розвитку суб'єктів національного господарства. Колективна монографія* / за ред. Л.М. Савчук, А.В. Череп. Дніпро: Журфонд. 2019. С. 359-367

5. **Безугла Л.С.,** Воловик Д.В. Перспективи розвитку туризму на внутрішньому та зовнішньому ринках України. *Управління соціально-економічним розвитком країни, регіону, підприємства в умовах кризи (фінансова, аграрна галузі та невиробнича сфера). Колективна монографія* / за ред. Л.М. Савчук. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2019. С.390-398.

6. **Bezuhla L.**, Demchuk N. Development strategy of ecotourism enterprises as a factor of increasing their competitiveness. *Organizational-economic mechanism of management innovative development of economic entities. Collective monograph* / edited by M. Bezpartochnyi, in 3 Vol. / Higher School of Social and Economic. Przewosk: WSSG, 2019. Vol.2. p. 289-297

7. Безугла Л.С. Соціально-економічний та соціально-культурний ефект від розвитку підприємств екотуризму. *Інноваційно-інформаційні процеси у маркетингу. Колективна монографія* / за ред. Л.М. Савчук, М.О. Багорка. Дніпро : Журфонд, 2019, С.217-226.

8. Юрченко Н.І., Кадирус І.Г., **Безугла Л.С.** Основні аспекти системи оподаткування туристичної галузі України. *Інституціональна трансформація розвитку економіки України. Колективна монографія* / за заг. ред. О.Л. Гальцової. Херсон : Видавничий дім «Гельветика». 2019. С.254-267.

9. Безугла Л.С. Сільський зелений туризм: тенденції розвитку національного туристичного бізнесу. *Сучасні підходи до соціально-економічного, інформаційного та науково-технічного розвитку суб'єктів національного господарства. Колективна монографія* / з ред. Л.М. Савчук, Л.М. Бандоріної. Дніпро : Пороги, 2020. С. 157-166

10. Безугла Л.С. Особливості маркетингової діяльності у сфері туристичних послуг. *Існуюча практика та новітні тенденції в управлінні суб'єктами господарювання різних організаційно-правових форм. Колективна монографія* / за ред. Л.М. Савчук, Л.М. Бандоріної. Дніпро: Пороги, 2020. С. 515-523

Статті у наукових фахових виданнях України, у виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз:

11. **Безугла Л.С.**, Воловик Д.В. Концептуальні засади діяльності туристичних підприємств в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та*

світове господарство. 2019, № 25. С.20-23. (особистий внесок: визначено, що основними умовами для ефективного розвитку туристичних підприємств повинні бути: стабільна державна економічна й соціальна політика; пільговий податковий режим; розвинута інфраструктура; гнучкий ринковий механізм участі туризму в глобалізаційних процесах).

12. Безугла Л.С. Стратегія розвитку підприємств екотуризму як фактор підвищення їх конкурентоспособності. *Вісник Одеського національного університету. Економіка. 2019, № 3(76). Том 24. С.63-67.*

13. Безугла Л.С. Соціально-економічні аспекти розвитку підприємств санаторно-курортного туризму в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: «Економіка і управління». 2019, Том 30 (69). №3. С.67-74.*

14. Демчук Н.І., **Безугла Л.С.** Синергетичний гістерезис як інноваційне явище в економіці підприємництва. *Національний авіаційний університет «Проблеми системного підходу в економіці». 2019, випуск 3 (71). С.192-198. (особистий внесок: доведено що, використання синергетичного гістерезису для функціонування підприємств надасть можливість розглянути основу взаємодії дисипативних систем з боку економіки, що в свою чергу дозволить більш ретельно та детально дослідити причини виникнення ситуацій).*

15. **Безугла Л.С.**, Демчук Н.І. Соціально-економічні аспекти і передумови розвитку підприємств галузі екотуризму. *Журнал «Агросвіт». 2019, №18, С.24-28 (особистий внесок: доведено, що екотуризм є однією з основних складових соціально-економічного розвитку місцевих спільнот).*

16. **Безугла Л.С.**, Юрченко Н.І. Особливості формування дефініцій «конкурентоспроможність» та «конкурентоспроможність підприємства». *«Збірник наукових праць Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова» 2019, №3 (477), С.58-62 (особистий внесок: визначено напрями глибини дефініції «конкурентоспроможність*

підприємства», зазначено складові елементи потенційної конкурентоспроможності підприємства).

17. **Безугла Л. С.,** Онищенко А. І., Шадріна Д. В. Формування маркетингової діяльності на ринку туристичних послуг. *Електронний журнал Ефективна економіка.* 2020, № 1 URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7600> (електронне видання) *(особистий внесок: розглянуто поняття «маркетингова діяльність на ринку туристичних послуг», згідно якого встановлено, що цілі туристичних підприємств повинні реалізовуватися за рахунок якісного задоволення потреб клієнтів в досить тривалому часовому проміжку).*

18. **Безугла Л.С.,** Ільченко Т.В. Аналіз екотуристичної інфраструктури та формування її складових елементів. *Підприємництво та інновації.* 11/2020, С.203-208 *(особистий внесок: встановлено ключову мету екологічного туризму; доведено, що екотуризм відіграє надзвичайно важливу роль у розвитку економіки країни; сформовано складові елементи екотуристичної інфраструктури; визначено проблемні аспекти екотуристичної інфраструктури України).*

19. Безугла Л.С. Регіональний розвиток екотуризму на засадах функціонування природно-заповідного фонду Дніпропетровської області. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості.* 2020, №1. С. 123-132

20. Довгаль О.В., **Безугла Л.С.** Регіональна інноваційна модель розвитку екотуристичної інфраструктури. *Науковий журнал «Вісник аграрної науки Причорномор'я».* 2020, №2 (106). С.25-34 *(особистий внесок: проаналізовано й узагальнено регіональні програми на прикладі Дніпропетровської області; запропоновано регіональну інноваційну модель розвитку екотуристичної інфраструктури).*

21. Безугла Л.С. Нормативно-правове регулювання розвитку екотуристичної інфраструктури в регіоні. *Науковий журнал «Економічний вісник Донбасу»*. 2020, № 3 (61) С.160-165

22. Безугла Л.С. Тенденції розвитку екотуристичної діяльності в Дніпропетровській області. *Журнал Проблеми економіки*. 2020, №3. С. 94–103.

23. Безугла Л.С. Синергетичний гістерезис як інноваційне явище в екотуристичній інфраструктурі. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. 2020, № 2. С. 201-209

24. Безугла Л.С. Регіональні особливості розвитку екотуристичної діяльності в Україні: порівняльний аналіз. *Вісник економічної науки України*. 2020, №2 (39). С.50-57

25. Безугла Л.С. Закордонний досвід становлення та розвитку екологічного туризму та можливості його використання в Україні. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2020, №2 (22). С.118-127

26. Кошкалда І.В., **Безугла Л.С.** Формування привабливості екотуристичних територій та самозайнятості населення Дніпропетровської області. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2020. Випуск 6 (146). С. 17-22 (*особистий внесок: встановлено, що підвищення рівня зайнятості – одне з першочергових завдань, яке стоїть перед Дніпропетровською областю, адже його досягнення уможливить реалізацію цілого комплексу завдань сталого розвитку, визначено основні шляхи подальшого розвитку екологічного туризму на території Дніпропетровської області*).

27. Кошкалда І.В., **Безугла Л.С.** Вплив інструментів державного регулювання на розвиток екотуристичної дестинації. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 3. С. 311-319 (*особистий внесок: визначено чотири принципи сталого розвитку на основі екотуристичної*

дестинації, які включають - мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище, повагу до приймаючих культур, максимізацію добробуту та переваг для місцевого населення та збільшення задоволеності туристів).

Статті в наукових фахових виданнях України:

28. Безугла Л.С. Державна підтримка малого та середнього бізнесу за допомогою організаційно-маркетингових заходів. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2014, № 8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3479>

29. Безугла Л.С. Формування сталого розвитку екологічного туризму в Україні. *Електронне наукове фахове видання «Економіка та суспільство»*. Жовтень 2016, № 5. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/15.pdf

30. Безугла Л.С. Розвиток екотуризму на засадах функціонування підприємництва. *Електронне наукове фахове видання «Економіка та суспільство»*. 2018, № 19. С. 282-286

31. Безугла Л.С. Ресурсозберігаючі технології виробництва органічної продукції запорука розвитку екологічного туризму в регіоні. *Науково-практичний журнал «Економіка та держава»*. 2019, № 3. С. 39-42.

Статті в наукових виданнях іноземних держав:

32. Olha Y. Maiboroda, **Liudmyla S. Bezuhla**, Andrii F. Gukaliuk, Viktoriia V. Shymanska, Tetiana V. Momont, Tetiana V. Ilchenko. The global value of distribution networks and logistic opportunities. *International Journal of Economics and Business Administration*. Volume VIII, Special Issue 1, 2020 pp. 227-238 (особистий внесок: recommendations for improving the design process of the national network of transport and logistics centers have been developed.)

33. Bezuhla L. Impact of the macro environment on the ecotourist infrastructure. *Journal «Green, Blue & Digital Economy Journal»*, 2020, Vol. 1, No. 2, pp. 33-38

У зарубіжних та вітчизняних періодичних виданнях, включених до міжнародних науково-метричних баз:

34. O.M. Kunah, O.Y. Pakhomov, A.A. Zymarioieva, N.I. Demchuk, R.M. Skupskiy, **L.S. Bezuhla**, Y.P. Vladyka. Agroeconomic and agroecological aspects of spatial variation of rye (*Secale cereal*) yields within Polesia and Forest-Steppe zone of Ukraine: The usage of geographically weighted principal components analysis. *Biosystems Diversity*. 2018. Volume 26 (4). pp. 276-285 (Scopus та WoS) (*особистий внесок: визначено співвідношення факторів та динаміки врожаю жита агроекономічного та агроекологічного характеру*).

35. O. Y. Pakhomov, O. M. Kunakh, A. V. Babchenko, M. P. Fedushko, N. I. Demchuk, **L. S. Bezuhla**, O. S. Tkachenko. Temperature effect on the temporal dynamic of terrestrial invertebrates in technosols formed after reclamation at a post-mining site in Ukrainian steppe drylands. *Biosystems Diversity*. Volume 27 (4). 2019. pp. 322-328 (Scopus та WoS) (*особистий внесок: визначено широкий набір екологічно важливих моделей, якими пояснюється видова реакція*).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

36. Безугла Л.С. Маркетингова діяльність у сфері туристичних послуг. Збірник тез III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи». Т1. Дніпропетровськ: 30-31 жовтня 2012 р. ДДАУ, 2012. С.25 –27.

37. Безугла Л.С. Організація маркетингових досліджень на туристичному ринку. Матеріали науково-практичної конференції молодих

вчених і студентів «Молоді науковці-аграрники: традиційні й нові аспекти досліджень» Т2. Дніпропетровськ: 17-21 лютого 2014 р. ДДАЕУ, 2014. С.4-6

38. Безугла Л.С. Маркетингова діяльність в туристичній індустрії. Матеріали науково-практичної конференції «Аграрна наука ХХІ століття: реалії та перспективи». Т2. Дніпропетровськ: 25-27 лютого 2014 р. ДДАЕУ, 2014. С. 10-11

39. Безугла Л.С. Система збуту туристичних послуг. International scientific conference from Baltic to Black sea: national models of economic systems: Proceedings of the Conference, Riga, March 25, 2016. С. 184-187

40. Безугла Л.С. Механізм управління маркетинговою діяльністю туристичного підприємства. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Інноваційний розвиток економіки: вітчизняна та світова практика. Львів: 20-21 травня 2016 р. Частина I. Громадська організація «Львівська економічна фундація», 2016. С. 57-60

41. Безугла Л.С. Особливості просування послуг у сфері туризму за допомогою маркетингових комунікацій. II Міжнародна науково-практична конференція «Наукові економічні дослідження: теорії та пропозиції». Запоріжжя: 1-2 липня 2016р. Східноукраїнський інститут економіки та управління, 2016. С. 113-114

42. Bezuhla L. Key aspects of the green tourism marketing. International scientific-practical conference «Economic development strategy in terms of European integration» – Kaunas: 27th May, 2016. Aleksandras Stulginskis University, Business and rural development management institute, 2016. P. 161-162.

43. Безугла Л.С. Заходи щодо поліпшення системи просування туристичних послуг. Матеріали доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Можливості та перспективи забезпечення сталого розвитку економіки України» Ужгород: 21-22 жовтня 2016 р. Ужгородський національний університет, 2016. С. 163-164.

44. Безугла Л.С. Особливості формування екологічного туризму в Україні. Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційний менеджмент природного агровиробництва в Україні» Дніпро: 10-11 листопада 2016 р. ДДАЕУ, 2016. С.91-92

45. Bezuhla L. Sustainable development of environmental tourism in Ukraine. International Scientific Conference «Economy and society: modern foundation for human development». Leipzig: October 31st, 2016. Part II Leipzig University, Germany, 2016. P. 123-124.

46. Безугла Л.С. Напрями розвитку екотуризму в Україні. Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет – конференції «Маркетинг як найважливіша складова функціонування системи аграрного бізнесу». Дніпро: 25-26 жовтня 2018 р. ДДАЕУ, 2018. С.129-132

47. Безугла Л.С. Перспективи розвитку екотуризму на засадах функціонування бізнес-середовища. Збірник тез IX Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи». Том 2 Дніпро. 25-26 жовтня 2018 р. ДДАЕУ, 2018. С. 104-106

48. Безугла Л.С. Загальні принципи розвитку екотуризму на засадах функціонування підприємств. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю». Полтава: 26 жовтня 2018 р. ПДАА, 2018. С. 397-399

49. Безугла Л.С. Стратегічне управління розвитком системи екотуризму в умовах глобалізації. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток форм і методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації» Том 2 Дніпро: 07-09 листопада 2018 р. ДДАЕУ, 2018. С.8-10

50. Демчук Н.І., **Безугла Л.С.** Основні аспекти розвитку екотуризму за принципами екологічного маркетингу. Матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні наукові погляди на

економічні механізми стимулювання соціально-економічного розвитку». Ужгород: 16 лютого 2019 р. Видавничий дім «Гельветика», 2019. Ч.1. С. 85-87 (*особистий внесок: досліджено принципи екологічного маркетингу*).

51. Безугла Л.С. Маркетингові інструменти формування конкурентних переваг в системі екотуристичної галузі. X Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених та студентів «Маркетингове управління конкурентоспроможністю в умовах глобальних викликів». Дніпро: 28 березня 2019 р. Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. С.42

52. **Bezuhla L. S.**, Demchuk N. I. Influencing ecotourism factors on socio-economic conditions of the population. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах». 11-12 квітня 2019 р. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2019. С. 132-133 (*особистий внесок: охарактеризовано соціально-економічні умови розвитку екотуризму*).

53. Безугла Л.С. Виробництво органічної продукції за рахунок стрімкого розвитку та популярності екологічного туризму. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми» 19 квітня 2019 р. / за ред. Деркач Т.В., Кобилянської А.В. Одеса: МГУ, 2019. С. 105-107

54. Демчук Н.І., **Безугла Л.С.** Фінансове забезпечення та оподаткування санаторно-курортних підприємств України. Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція «Основні напрями удосконалення бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах євроінтеграції». Харків. 28 травня 2019 року С.235-238. (*особистий внесок: охарактеризовано систему оподаткування санаторно-курортних підприємств*).

55. Безугла Л.С. Розвиток сільського та агротуризму як запорука функціонування екологічного туризму. Матеріали VII Всеукраїнської

науково-практичної Інтернет-конференції «Маркетинг як найважливіша складова функціонування системи аграрного бізнесу». Дніпро: 24-25 жовтня 2019 р. ДДАЕУ. 2019. С.125-128

56. Безугла Л.С. Основи функціонування зеленого туризму в Україні. Тези II Міжнародної науково-практичної конференції «Підприємницька модель економіки та управління розвитком підприємства» 6-8 листопада 2019 року. м. Житомир, 2019. С.35-37

57. Безугла Л.С. Формування туристичної інфраструктури в умовах сталого розвитку. Матеріали II науково-практичної конференції «Сучасні наукові погляди на економічний розвиток країни». м. Хмельницький: 21-22 лютого 2020 р. Херсон: Видавництво «Молодий вчений». 2020. С.30-33

58. Безугла Л.С. Передумови розвитку екотуризму в сучасному суспільстві. XI Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи». ДДАЕУ. 29-30 жовтня 2020 р. С.18-19.

59. Безугла Л.С. Вплив інфраструктури сільського зеленого туризму на вирішення соціально-економічних проблем села. Матеріали науково-практичної конференції «Аграрна наука XXI століття: реалії та перспективи». м. Дніпро ДДАЕУ. 25-28 лютого 2020 р. С. 102-104.

60. Безугла Л.С. Функціонування сільських територій в умовах сталого розвитку. Міжнародна науково-практична конференція «Зелена економіка та низьковуглецевий розвиток: міжнародний та національний вимір». Київ, Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління. 4 грудня 2020 р. С. 90-92.

61. Bezuhla L. The main aspects of the ecotourism activities development. XVI Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих вчених «Majesty of Marketing». Дніпро, НТУ «Дніпровська політехніка». 10 грудня 2020 р. С.23-25

62. Безугла Л.С. Правові аспекти розвитку екотуристичної інфраструктури в Україні. Матеріали IV Всеукраїнської науково-

практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Перспективи розвитку територій: теорія і практика». Харків : 19-20 листопада 2020р. ХНУМГ ім. О.М. Бекетова. 2020. С.12-15

63. Безугла Л.С. Стратегічні напрями розвитку екотуристичної діяльності в Дніпропетровській області. Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Маркетинг як найважливіша складова функціонування системи аграрного бізнесу». Дніпро: 26-27 жовтня 2020 р. ДДАЕУ. 2020. С.125-128

ЗМІСТ

ВСТУП	20
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕКОТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	32
1.1. Економічна сутність й основні складові екотуристичної інфраструктури	32
1.2. Світовий досвід та вітчизняна практика розвитку екотуристичної інфраструктури	52
1.3. Використання синергетичного гістерезису для визначення тенденцій в екотуристичній інфраструктурі	70
Висновки до першого розділу	88
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО РОЗВИТКУ ЕКОТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	90
2.1. Методологічний інструментарій щодо управління розвитком екотуристичної інфраструктури	90
2.2. Роль екології у розвитку екотуристичної інфраструктури	112
2.3. Інституційні засади розвитку екотуристичної інфраструктури ...	142
Висновки до другого розділу	163
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЕКОТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	166
3.1. Аналіз діяльності санаторно-курортного туризму в регіоні	166
3.2. Природно-заповідний фонд як потенційна складова екотуристичної інфраструктури регіону	196
3.3. Тенденції розвитку зеленого туризму в регіоні	218
Висновки до третього розділу	241
РОЗДІЛ 4. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНУ	244
4.1. Екотуризм як перспективний вектор підвищення привабливості	

територій та самозайнятості населення	244
4.2. Вплив макросередовища на екотуристичну інфраструктуру	266
4.3. Маркетингові дослідження розвитку екотуристичної інфраструктури	287
Висновки до четвертого розділу	311
РОЗДІЛ 5. ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ЕКОТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНУ	313
5.1. Екотуристична інфраструктура як інноваційна модель сталого розвитку регіону	313
5.2. Управління екотуристичною інфраструктурою в умовах децентралізації	332
5.3. Інноваційні процеси в просуванні та комерціалізації екотуристичної інфраструктури	351
Висновки до п'ятого розділу	368
ВИСНОВКИ	370
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	378
ДОДАТКИ	423

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність розвитку екотуристичної діяльності в Україні зумовлюється першочерговою необхідністю невідкладного вирішення соціально-економічних та екологічних проблем регіонів. На сучасному етапі розвитку регіональної економіки уряд проголошує екологічний туризм одним з пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку країни. Це задекларовано у Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, що схвалено Кабінетом Міністрів України (розпорядження №168-р від 16.03.2017 р.) та відповідає Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр., яка затверджена Кабінетом Міністрів України (постанова № 695 від 05.08.2020 р.).

Розвиток ринку туристичних послуг та його інфраструктурне забезпечення є актуальною проблемою і важливою перспективою для Дніпропетровської області. Цей сектор відіграє помітну роль у регіональній економіці, що, відповідно, потребує розвитку місцевої інфраструктури, диверсифікації видів туристичних послуг, підвищення ефективності управлінських рішень щодо регулювання галузі та реалізації стратегічних пріоритетів відповідно до стану та тенденцій кон'юнктури внутрішньо-регіонального туристичного ринку. Туристичний ринок є досить гнучким середовищем ведення бізнесу, оскільки швидко реагує як на зміну туристичного попиту та пропозиції, так і на зміни у зовнішньому середовищі. З іншого боку, важливою характеристикою професійної діяльності на цьому ринку є безпосередня залежність від локальних умов (природне середовище та облаштованість місць відвідування, інфраструктура, організація) і факторів креативності й інноваційності суб'єктів господарювання, що визначають ринкову цінність та унікальність туристичного продукту. Все це робить туризм Дніпропетровської області важливою сферою регіональної економіки, що

має потенціал щодо забезпечення не лише надходжень до місцевих бюджетів, але й щодо створення робочих місць в умовах децентралізованого управління територіальним розвитком, розвитку територіальних брендів області, формування її позитивного туристичного іміджу та підвищення конкурентоспроможності регіонального продукту як невід'ємної частини цього бренду.

Різні аспекти розвитку екологічного туризму та екотуристичної інфраструктури досліджено в працях як закордонних так і вітчизняних вчених-економістів: D. Amenuvor, C. Barbu, R. Black, R. Carter, C. Knight, R. Sharpley, M. Honey, P. Cobbinah, C. Peprah, D. Whiley, Н. Алексеева, Л. Архипова, А. Богуцький, І. Волкова, О. Воробйова, О. Вуйцик, Л. Гальків, В. Герасименко, М. Голуб, Н. Демчук, Д. Діденко, О. Довгаль, О. Євдокімова, О. Зима, І. Кошкалда, В. Лисенко, І. Литвин, Т. Любонько, М. Мальська, Л. Матвійчук, Ю. Мігущенко, Н. Моїсєєва, М. Нек, С. Новицька, М. Огієнко, С. Парфило, Ю. Парфіненко, О. Розметова, Н. Савіцька, Л. Сакур, А. Стренковська, В. Ткач, А. Ужва, Т. Шелеметьєва, В. Щербина.

Однак ситуація, що склалася в екотуристичній сфері, створює ряд викликів. Подальший розвиток екотуристичної інфраструктури потребує якісних перетворень, спроможних забезпечити підвищення туристичної конкурентоспроможності регіонів України і при цьому зберегти сталий розвиток територій. Вище зазначене обумовило вибір теми дисертаційної роботи, формалізацію предметно-об'єктної сфери представленого дослідження, конкретизацію його мети та завдань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах плану наукових досліджень Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка за темами: «Організаційно-економічні та технологічні засади підвищення ефективності виробництва і реалізації продукції в умовах формування інноваційної моделі розвитку

агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0111U005203, 2011-2015 рр.) та «Механізми підвищення конкурентоспроможності, розвитку економічного та виробничо-технологічного потенціалу суб'єктів агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0116U003477, 2016-2020 рр.). У межах зазначених тем авторкою розглянуто інноваційне забезпечення розвитку екотуристичної інфраструктури регіону.

Починаючи з 2016 року матеріали дисертаційної роботи є складовою частиною комплексних державних тем досліджень: «Методологія соціально-економічного, інформаційного та науково-технічного розвитку регіонів, галузей виробництва, підприємств та їх об'єднань» (державний реєстраційний номер 0116U006782); «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм та форм власності» (державний реєстраційний номер 0107U001146). У 2018-2020 роках брала участь у розробці держбюджетних тем, таких як «Моделювання економічної поведінки та стратегії розвитку суб'єктів господарювання» (державний реєстраційний номер 0116U008360); «Методологічні засади формування стратегії розвитку суб'єктів господарювання регіонів та держави» (державний реєстраційний номер 0114U002644); «Маркетинг інновацій та інноваційної продукції аграрного сектору» (державний реєстраційний номер 0117U003055). В межах зазначених тем досліджено теоретичні та практичні аспекти функціонування об'єктів екотуристичної інфраструктури.

У 2019 році авторка була виконавцем держбюджетної наукової теми «Біотехнологічне обґрунтування ресурсозберігаючих технологій виробництва і переробки органічної продукції тваринництва та аквакультури» (державний реєстраційний номер 0119U001392). З березня 2020 року є виконавицею держбюджетної наукової теми «Техніко-технологічне забезпечення комплексної безвідходної переробки рослинної сировини у біологічно цінні харчові продукти і кормові добавки»

(державний реєстраційний номер 0120U100322).

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад і розробка практичних рекомендацій щодо формування регіонально-інноваційної моделі розвитку екотуристичної інфраструктури. Для досягнення поставленої мети визначено та вирішено наступні завдання:

- ідентифікувати економічну сутність й основні складові екотуристичної інфраструктури;
- вивчити світовий досвід та вітчизняну практику розвитку екотуристичної інфраструктури;
- дослідити процес використання синергетичного гістерезису задля визначення тенденцій розвитку екотуристичної інфраструктури;
- обґрунтувати методологічний інструментарій щодо управління розвитком екотуристичної інфраструктури;
- вивчити роль екології у розвитку екотуристичної інфраструктури;
- обґрунтувати інституційні засади розвитку екотуристичної інфраструктури ;
- проаналізувати діяльність санаторно-курортного туризму в регіоні;
- дати оцінку природно-заповідному фонду як потенційній складовій екотуристичної інфраструктури регіону;
- ідентифікувати тенденції розвитку зеленого туризму в регіоні;
- вивчити значення екотуризму в підвищенні привабливості територій та самозайнятості населення;
- визначити вплив макросередовища на екотуристичну інфраструктуру;
- окреслити особливості виконання маркетингових досліджень щодо розвитку екотуристичної інфраструктури;
- обґрунтувати інноваційну модель екотуристичної інфраструктури в системі сталого розвитку регіону;
- розкрити особливості управління екотуристичною

інфраструктурою в умовах децентралізації;

- обґрунтувати інноваційні процеси в просуванні та комерціалізації екотуристичної інфраструктури.

Об'єктом дослідження є процеси функціонування об'єктів екотуристичної інфраструктури та формування їх інноваційної моделі розвитку.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних і прикладних засад щодо функціонування регіонально-інноваційної моделі розвитку екотуристичної інфраструктури.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною базою дисертаційної роботи слугували фундаментальні положення сучасної економічної науки, наукові праці вітчизняних та закордонних вчених із досліджуваної проблеми. Методологічним інструментарієм дослідження є системний підхід до наукового пізнання економічних явищ і процесів, адаптований до розвитку екотуристичної інфраструктури.

У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні наукові методи, а саме: історичний, абстрактно-логічний методи використано для ідентифікації та генезису сутнісної природи екологічного туризму, інфраструктури; метод абстрагування при визначенні й уточненні змісту базових понять; монографічний – при виявленні тенденцій розвитку зеленого туризму; маркетингові методи, зокрема SWOT-аналіз використовувався при виявленні слабких та сильних сторін розвитку та популяризації екологічного туризму, PEST-аналіз – при визначенні впливу макросередовища на екотуристичні інфраструктуру, факторний аналіз та опитування – для визначення мотиваційних змінних в екотуризмі; методи експертних оцінок застосовувалися у процесі аналізу діяльності санаторно-курортного туризму; аналіз й оцінка діяльності екотуристичних об'єктів здійснено із застосуванням статистико-математичного методу; методи спостереження використано для оцінки динаміки розвитку екотуристичної інфраструктури; при побудові регіонально-інноваційної моделі розвитку

екотуристичної інфраструктури використано економіко-математичні методи; графічні методи дослідження застосовано з метою отримання синтезованого уявлення щодо об'єкта дослідження, виявлення його складових, інтенсивності розподілу елементів, встановлення причинно-наслідкових зв'язків; при формулюванні висновків та рекомендацій використано дедуктивний метод.

Інформаційними джерелами дослідження стали міжнародні нормативно-правові акти, Закони України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Дніпропетровській області, Департаменту економічного розвитку, Департаменту екології та природних ресурсів, наукові праці вітчизняних та закордонних вчених, інформація всесвітньої мережі Internet, результати власних спостережень.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних засад, методологічних підходів та напрямів розвитку екотуристичної інфраструктури щодо формування та функціонування регіональної моделі розвитку екотуристичної інфраструктури регіону. Найбільш вагомими результатами, отриманими в процесі дослідження, та їх наукова новизна полягають в наступному:

вперше:

- сформовано визначення поняття «синергетичного гістерезису» як процесу, який вивчає зв'язки між елементами структури та охоплює тимчасову зміну одного фактора, що викликає тривалу зміну іншого і забезпечує безперервну, стабільну, взаємозалежну циркуляцію дисипативних систем, при якій сумарний синергетичний ефект перевищує дію, що здійснюється кожним елементом окремо. Розглянуто теоретичні аспекти синергетичного гістерезису як інноваційного явища в екотуристичній інфраструктурі. Доведено що, використання синергетичного гістерезису для функціонування підприємств задіяних в туристичній інфраструктурі надасть можливість розглянути основу

взаємодії дисипативних систем в економічному аспекті, що в свою чергу дозволить більш ретельно та детально визначити причини негативних тенденцій;

- розглянуто наявність взаємозв'язків між динамічними можливостями в системі функціонування екотуристичних підприємств, що становлять кластер екотуристичної інфраструктури в регіоні. Це дозволить визначити симбіоз екотуристичних підприємств та місцевих громад у розвитку екотуристичної інфраструктури;

- запропоновано регіонально-інноваційну модель розвитку екотуристичної інфраструктури, впровадження якої сприятиме зростанню доходів сільського населення, збільшенню обсягів надходжень до місцевих бюджетів, скороченню рівня безробіття за рахунок створення додаткових робочих місць, активізації розвитку малого підприємництва в регіоні та державно-приватного партнерства на основі залучення приватних інвестицій;

удосконалено:

- методичний підхід щодо класифікації розвитку інфраструктури основних курортів регіону, що на відміну від існуючої дозволяє визначити проблемні аспекти інфраструктурного розвитку та сформулювати основні стратегічні напрями щодо покращення функціонування санаторно-курортного туризму;

- економічну сутність поняття туристична мотивація, яке визначено як сукупність потреб, які впливають на людину в процесі участі у туристичній діяльності та виступають центральним фактором у процесі прийняття рішень. Вивчаючи найважливіші мотивації екотуристів у регіоні виділено три групи мотивів: культурно-просвітницька діяльність, близькість до природи, оздоровчо-реабілітаційні заходи;

- методичні підходи просування та комерціалізації екотуристичної інфраструктури через створення популяризаційного медіа-контенту про нові можливості відпочинку, проведення освітницько-просвітницьких

заходів, розроблення бренду виокремлених територій, що дозволить суб'єктам екотуристичної інфраструктури охопити найбільший сегмент потенційних туристів;

- методичний підхід щодо стимулювання розвитку екотуристичної інфраструктури завдяки застосуванню податкової знижки для підприємств в разі досягнення відповідного рівня охорони природно-ресурсного потенціалу порівняно з попереднім або базовим періодом, а також застосуванню податкового кредиту, що вираховується безпосередньо із суми податку на прибуток. На відміну від податкової знижки, яка скорочує базу оподаткування, податковий кредит передбачає компенсацію відстрочених сум у вигляді додаткових надходжень податку в результаті загального зростання прибутку;

- напрями популяризації сільського зеленого туризму, що на відміну від існуючих передбачають приділення значної уваги виробництву та переробці органічної продукції (екопродукції) та участі туристів безпосередньо в даних процесах;

набуло подальшого розвитку:

- дефініція «екотуристична інфраструктура», що передбачає колаборацію суб'єктів підприємництва та об'єктів екотуристичного значення, які забезпечують функціонування екотуристичної діяльності та регулюють рух матеріальних, фінансових, духовних та інформаційних потоків між ними;

- обґрунтування пропозицій щодо активізації співпраці між органами влади, інвесторами, бізнес-структурами, закладами освіти, науковими установами з урахуванням закордонного досвіду, що дозволить визначити екотуристичну інфраструктуру регіону більш конкурентоспроможною;

- пропозиції з удосконалення основних інституційних засад, які забезпечать створення й належне функціонування екотуристичної інфраструктури. Зокрема, по-перше, внести правки в у Закони України «Про туризм» і «Про особисте селянське господарство» слід включити

організаційне, інформаційне, маркетингове і фінансове забезпечення розвитку екотуристичної інфраструктури, яка б відповідала європейським стандартам та прийняття Закону України «Про сільський зелений туризм», регламентуючи основні засади державної політики в туристичній сфері, який передбачає процес розробки та затвердження Державної програми сприяння розвитку сільського зеленого туризму, в якій слід прописати інституційні механізми створення й розвитку екотуристичної інфраструктури, по-третє, внесення змін та доповнень до Стратегій розвитку регіонів і Планів заходів з їх реалізацій у частині формування екотуристичної інфраструктури на інноваційних засадах, враховуючи їх специфічні особливості;

- методичні підходи щодо розширення заповідних територій регіонів, де екологічний туризм може розвиватися в заказниках, які займають найбільшу питому вагу в структурі природно-заповідного фонду України загальнодержавного та місцевого значень, при відвідуванні пам'яток природи, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва та ботанічних садів, що цілком можливо розглядати як ефективне функціонування елементів екотуристичної інфраструктури;

- пропозиції щодо проведення постійних маркетингових досліджень у сфері екотуристичної інфраструктури, які передбачають збір інформації шляхом соціологічних досліджень громадської думки, вивчення позицій місцевого населення і туристів, формування громадських об'єднань задля виявлення актуальних потреб щодо можливостей розвитку екотуристичної інфраструктури регіону;

- оцінка впливу факторів макросередовища на діяльність об'єктів екотуристичної інфраструктури, де за результатами дослідження встановлено значний вплив: економічних чинників, що обумовлено співвідношенням попиту і пропозиції, доходами та цінами на туристичні послуги, що склалися на ринку; демографічних чинників, що обумовлено міграцією населення, перевищенням рівня смертності над рівнем

народжуваності, змінами складу сім'ї, що негативно впливає на поведінку і смаки туристів; політичних чинників, які формують інституційне середовище екотуристичної інфраструктури, створюють умови для розвитку ринково-конкурентної сфери діяльності для суб'єктів туристичного ринку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення новизни, висновки та окремі результати дослідження представляють практичний інтерес та можуть бути рекомендовані до впровадження і впроваджені у практику органів управління. Результати дисертаційної роботи, висновки та рекомендації схвалені та використовуються у практичній діяльності Дніпропетровської обласної державної адміністрації, департаментом освіти і науки (довідка № 13/0/216-20 від 17.01.2020 р.), Новомосковської районної державної адміністрації Дніпропетровської області, відділом культури, туризму, національностей та релігій (довідка № 244 від 20.10.2020 р.), Покровської селищної ради Покровського району Дніпропетровської області (довідка № 1409/0/2-20 від 20.11.2020 р.). Науково-практичні положення дисертаційної роботи впроваджені в наукову діяльність та навчальний процес Навчально-наукового інституту бізнесу і менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка (довідка № 05-773 від 25.11.2020 р.)

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням авторки. Наведені у дисертації положення, висновки і пропозиції є її особистими розробками. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті положення, які є результатом власних досліджень. Дисертаційна робота не містить матеріалів кандидатської дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення та результати дисертаційної роботи оприлюднені авторкою на міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: «Аграрна

наука ХХІ століття: реалії та перспективи» (Дніпропетровськ, 2014, 2020 рр.), «Молоді науковці-аграрники: традиційні й нові аспекти досліджень» (Дніпропетровськ, 2014 р.), «From the Baltic to the Black sea: the national models of economic systems» (Riga, 2016 р.), «Інноваційний розвиток економіки: вітчизняна та світова практика» (Львів, 2016 р.), «Наукові економічні дослідження: теорії та пропозиції» (Запоріжжя, 2016 р.), «Economic development strategy in terms of European integration» (Kaunas, 2016 р.), «Можливості та перспективи забезпечення сталого розвитку економіки України» (Ужгород, 2016 р.), «Economy and society: modern foundation for human development» (Leipzig, 2016 р.), «Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю» (Полтава, 2018 р.), «Сучасні наукові погляди на економічні механізми стимулювання соціально-економічного розвитку» (Ужгород, 2019 р.), «Маркетингове управління конкурентоспроможністю в умовах глобальних викликів» (Дніпро, 2019 р.), «Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах» (Івано-Франківськ, 2019 р.), «Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми» (Одеса, 2019 р.), «Підприємницька модель економіки та управління розвитком підприємства» (Житомир, 2019 р.), «Сучасні наукові погляди на економічний розвиток країни» (Хмельницький, 2020 р.), «Зелена економіка та низьковуглецевий розвиток: міжнародний та національний вимір» (Київ, 2020 р.), «Majesty of Marketing» (Дніпро, 2020 р.) «Перспективи розвитку територій: теорія і практика» (Харків, 2020 р.), «International conference on sustainable innovation and emerging trends in business and management» (Athens, 2020).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано у 63 наукових працях (45 одноосібних), з них: одна одноосібна монографія, 9 колективних монографій, 23 публікації у наукових фахових виданнях, в т.ч. 2 у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз, 2 – в

зарубіжних наукових періодичних виданнях та 28 - у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 36,5 ум. друк. арк.

Структура й обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається з анотацій двома мовами, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 439 сторінки друкованого тексту, основний зміст роботи викладено на 377 сторінках. У тексті дисертації розміщено 79 таблиці, 40 рисунків, 8 додатків на 16 сторінках, список використаних джерел (422 найменування) на 45 сторінках.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕКОТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

1.1. Економічна сутність й основні складові екотуристичної інфраструктури

В сучасних реаліях, сфера туризму в Україні – це інтенсивно розвиваюча сфера економіки країни. Популярність активного відпочинку зростає, розширюючи географію за допомогою створення нових напрямів туризму [102]. Звертаючи увагу на складну епідеміологічну ситуацію у світі прогнозуємо динамічний розвиток саме внутрішнього туризму, що призведе до зростання попиту за всіма напрямками та видами туризму безпосередньо всередині країни [34]. «Аналізуючи перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні на наступні десять років, перш за все, необхідно підкреслити, що сучасний туризм – це та сфера економіки і життєдіяльності суспільства в цілому, яка в тій чи іншій мірі інтегрує практично всі галузі» [188]. Саме цей фактор повинен стати головним у формуванні нового державного підходу до туризму як тієї галузі, пріоритетний розвиток якої може позитивно вплинути на економічний і соціальний стан країни в цілому, стимулювати ряд важливих галузей економіки, сприяти зміцненню нового позитивного іміджу України на світовій арені [33].

Туризм (від франц. «tour» – подорож) – поїздка або/та похід у вільний від роботи час. У свою чергу, Закон України «Про туризм» трактує цю категорію як «тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає» [280].

Туризм вважається однією з найбільш швидкозростаючих галузей у світі, який є панацеєю для сприяння охорони навколишнього середовища,

соціально-економічного розвитку та поліпшення умов життя місцевого населення, а також для збереження їх культури і традицій [66].

Туристична діяльність сьогодні стає більш конкурентоспроможною та вимагає поліпшення інфраструктури та послуг, ніж будь-коли раніше. Щоб позитивно реагувати на ці зростаючі потреби, необхідно практикувати планування туризму в приймаючих районах призначення, щоб відповісти на ці проблеми, уникнути збитків або постійної зміни природних особливостей, соціальних цінностей або історичних цінних ресурсів [46, 388].

Проте, незважаючи на оптимістичні зрушення, позитивний вплив туризму на стан національної економіки та окремих регіонів є недостатнім, наявний в Україні туристично-рекреаційний потенціал використовується неповною мірою, а якісні характеристики змін і більш глибокий аналіз процесів у галузі свідчать про існування низки проблем, що потребують науково-обґрунтованого вирішення.

Майбутнє бачення туризму – це імператив «мобільного туризму», де уряд зобов'язаний забезпечити недискримінаційний доступ до туристичних напрямів. Доступний туристичний ринок являє собою виклик світовій туристичній індустрії з точки зору забезпечення безбар'єрних зон прийому, поліпшення послуг і т.д. [1]

Розвиток ринку туристичних послуг, який залежить від регіональних, географічних, соціальних та економічних чинників, його роль у системі світової торгівлі, визначають форми, види та напрямки туризму. До того ж, виникнення та поширення нових видів туризму забезпечуються як глобалізаційними процесами, так і науково-технічним прогресом. У довідниковій літературі представлена велика кількість класифікацій видів туризму за різними ознаками [9, 45].

Вчені-економісти розкривають дефініції «туризм», «туристична діяльність», «індустрія туризму та гостинності», під різним кутом зору виокремлюючи деякі аспекти та зв'язки між зазначеними дефініціями.

Наявність природно-оздоровчих ресурсів в будь-яких туристичних регіонах країни є обов'язковою складовою розвитку туризму.

У Законі України «Про туризм» зазначено, що «залежно від категорій осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак існують такі види туризму: дитячий; молодіжний; сімейний; для осіб похилого віку; для осіб з інвалідністю; культурно-пізнавальний; лікувально-оздоровчий; спортивний; релігійний; екологічний (зелений); сільський; підводний; гірський; пригодницький; мисливський; автомобільний; самодіяльний тощо» [280]. Орієнтир на споживачів змушує виробників туристичних послуг вишукувати нові сегменти ринку.

Останнім часом у світі відзначається бурхливе зростання екологічного туризму (далі екотуризм), що пояснюється погіршенням навколишнього середовища в містах, перенаселеністю традиційних популярних районів відпочинку – гірських курортів, берегів теплих морів і т.д., а також зростанням добробуту людей і збільшенням кількості вільного часу, який вони хотіли б присвятити туризму [200]. Екологічний туризм, передусім, включає в себе всі види і способи пізнавальних подорожей різної складності, для яких головним ресурсом, а також мотивацією, є природне середовище, або її окремі елементи: пейзажі, пам'ятки природи, певні види рослин або тварин, або їх поєднання і, що найголовніше, він не несе ніякої шкоди навколишньому середовищу [184].

У 1983 році мексиканський ландшафтний архітектор і захисник навколишнього середовища Ектор Себелос-Ласкурейн ввів в обіг термін «екотуризм» і дав наступне визначення: «Екотуризм – це екологічно відповідальна подорож та відвідування незайманих природних територій, задля насолоди природою і будь-якими супутніми культурними об'єктами, що сприяє збереженню, не робить великого впливу на відвідувачів та

забезпечує сприятливу активну соціально-економічну участь місцевого населення» [205].

Вважаємо за необхідне детальніше дослідити погляди різних науковців стосовно визначення сутності дефініції «екологічний туризм» (Додаток А.).

Відповідно до визначення Новицької С. «Екологічний туризм – порівняно нове поняття в туристичній діяльності. Саме орієнтацією на екологічну складову можна пояснити підвищену увагу в останні роки до відвідування місць з незмінним або мало зміненим природним середовищем» [240]. Савіцька О.П., Савіцька Н.В., Погребняк Л.В. стверджують, що «екотуризм, основною ідеєю якого є гармонізація стосунків людини з навколишнім природним середовищем, турбота про збереження довкілля, що використовується в туристичних цілях та підвищення екологічної свідомості суспільства, є популярним і перспективним напрямком індустрії туризму» [287]. Зима О.Г. та Голуб М.О. вважають, що «якість води та повітря, а також естетичність ландшафту й біологічне розмаїття – це насамперед природні складові туристичного продукту, відтвореного внаслідок функціонування природних екосистем. Навряд чи існує в Україні вид бізнесу, який настільки сильно зацікавлений в збереженні усіх компонентів навколишнього середовища, як туризм. Бо ж руйнуючи навколишнє середовище, туристичний бізнес цим самим зменшує можливості свого розвитку, що явно суперечить його призначенню» [144].

Як зазначають вчені-економісти, поняття «екотуризм» тривалий час не мало визначеності меж та досі залишається дискусійним. Розкриття сутності та змісту екологічного туризму, як соціального феномену, обґрунтування його функцій та значення в суспільстві вимагає ґрунтовного дослідження та ретроспективного аналізу. Історичний базис становлення зазначеної категорії включає низку наукових поглядів, що з часом

доповнювалися функціональними компонентами та обмежувалися часовими й просторовими чинниками [208].

В Законі України «Про туризм» відсутнє визначення екологічного туризму, який до того ж прирівняний до зеленого туризму. Однак існує «Проект про внесення змін до Закону України «Про туризм» та деяких інших законодавчих актів щодо основних засад розвитку туризму» [271], в якому розкрито поняття екологічного туризму з позиції «організації відпочинку або отримання природничих чи практичних екологічних знань і досвіду, що не завдає шкоди навколишньому природному середовищу» [271]. Таким чином, головною метою екологічного туризму є збереження первісного стану природи та мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище господарської діяльності людини.

Понад 20 років існує зацікавленість до екологічного туризму, і з кожним роком він зростає. Питання стану і перспектив розвитку цього виду туризму в Україні достатньо широко висвітлюються у різноманітних джерелах як наукових, так і публіцистичних. Поняття «екологічний туризм» стало звичним і органічно вписалося у різні сфери суспільного життя, так Гальків Л.І., Килин О.В., Стручок Н.М. зазначають, що «серед жителів та гостей України, які дедалі більше користуються гостинністю селян з метою відпочинку у сільській місцевості; у середовищі особистих селянських і фермерських господарств, що практикують надання відповідних послуг; у наукових колах, де досліджується та пропагується цей вид діяльності» [86].

Серед причин, які допомагають зрозуміти, чому напрям екотуризму зростає, є:

1. В даний час легше отримати доступ до віддалених напрямів екотуризму завдяки дешевим рейсам і доступній інфраструктурі.

2. Багато людей незадоволені або відчувають себе незадоволеними традиційними туристичними напрямами та заходами, тому існує більший інтерес до складного і більш пізнавального туризму.

3. Все більше усвідомлюють необхідність захисту навколишнього середовища і бажання внести свій вклад в цю справу.

4. Екотуризм може допомогти захистити вразливі місця навколишнього середовища і підвищити обізнаність про місцево-екологічні та соціально-делікатні питання.

5. Мандрівники хочуть, щоб їх сприймали як різних і екологічно чистих.

6. Це також може створити можливості для отримання доходу для місцевого населення [43].

Розглянемо основні відмінності масового туризму та екологічного туризму (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Відмінні характеристики між масовим та екологічним туризмом

<i>Масовий туризм</i>	<i>Екологічний туризм</i>
Великі групи відвідувачів	Малі групи відвідувачів
Міська місцевість	Сільська місцевість
Загальна маркетингова діяльність	Маркетингова діяльність спрямована на екологічність
Середні ціни для проникнення на ринок	Високі ціни з метою фільтрації ринку
Відпочинок, оздоровлення	Оздоровлення, відпочинок, спілкування з природою, отримання естетичного й морального задоволення
Вплив на природне середовище	Невеликий вплив на природне середовище
Розширені важелі управління	Обмежені можливості контролю
Управління засноване на макроекономічних принципах	Управління засноване на регіональних принципах
Анонімні відносини між відвідувачами та місцевими громадами	Персоналізовані відносини між відвідувачами та місцевими громадами
Загальні цілі розвитку	Цілі місцевого розвитку
Поведінка орієнтована на відпочинок, розваги, противники освітніх та навчальних заходів	Лояльність у процесі навчання та освіти, соціально-відповідальна поведінка щодо природного середовища
Інтенсивний розвиток туристичних об'єктів	Зниження розвитку туристичних об'єктів

Джерело: адаптовано за [44,121,126,142,197,375,386]

Проводячи аналіз даної таблиці, зазначаємо, що екологічний туризм – це природно-орієнтований вид туризму, який являє собою подорож в місця з відносно незайманим природним середовищем, для того щоб

отримати уявлення про культурні, етнографічні та природні особливості місцевості, не порушуючи цілісність екосистеми мандрівником. Відмінні риси екологічного туризму полягають в тому, що він може запобігти негативному впливу на природу і змусити підприємства в сфері екотуризму сприяти збереженню природи та соціально-економічного розвитку України в цілому.

Загальним правилом екотуризму, що відрізняє його від масового туризму, є наявність досить суворих правил поведінки, значно жорсткіших, ніж на звичайних туристичних маршрутах. Така раціональна організація екотуризму, передусім екскурсій, у межах природоохоронних територій здійснюється через облаштування екологічних стежок і туристичних маршрутів. Для того щоб забезпечити існування повноцінного конкурентоспроможного екологічного туризму треба ретельно вивчити та вирішити ряд дуже важливих питань пов'язаних не тільки з економічною стороною а й законодавчою, комунальною, освітньо-виховною та іншими аспектами нашого життя в цілому як на державному так і на регіональному рівнях.

Сучасні економісти і дослідники виділяють наступні характеристики екологічного туризму:

- орієнтація на природу, використання переважно природних ресурсів;
- мінімізація ушкоджень;
- орієнтація на екологічну просвіту, освіту і формування відносин рівноправного партнерства з природою;
- орієнтація на збереження місцевої соціально-культурної сфери;
- економічна ефективність з точки зору сталого розвитку регіонів екотуризму та розширення можливостей для місцевого населення;
- підтримка прав людини та демократичних рухів.

Незважаючи на мету щодо захисту навколишнього середовища, екотуризм може, ненавмисно, нанести екологічний збиток, тому що:

1. Еко туристи часто відвідують екологічно вразливі райони, які ризикують зруйнуватися або піддатися ерозії.

2. Порушення дикої природи, видалення рослинності (наприклад, для збору рослин) і збільшення утворення сміття через відвідувачів також є ймовірними наслідками еко туризму.

3. Деякі відвідування проводяться в чутливі періоди флори і фауни, наприклад, в періоди розмноження тварин або вилуплення птахів.

4. Існує прихований вплив, такий як витрати палива на повітряні або автомобільні подорожі.

5. Існує ризик перетворення еко туризму в масовий туризм з величезним впливом на різні рівні.

6. Також актуальний зовнішній вплив, такий як розчищення земель для будівництва інфраструктури (дороги, готелі тощо) [185].

Підсумовуючи дослідження за даною проблематикою [69,84,99,117,148,212] розглянемо види екологічного туризму (рис. 1.1)

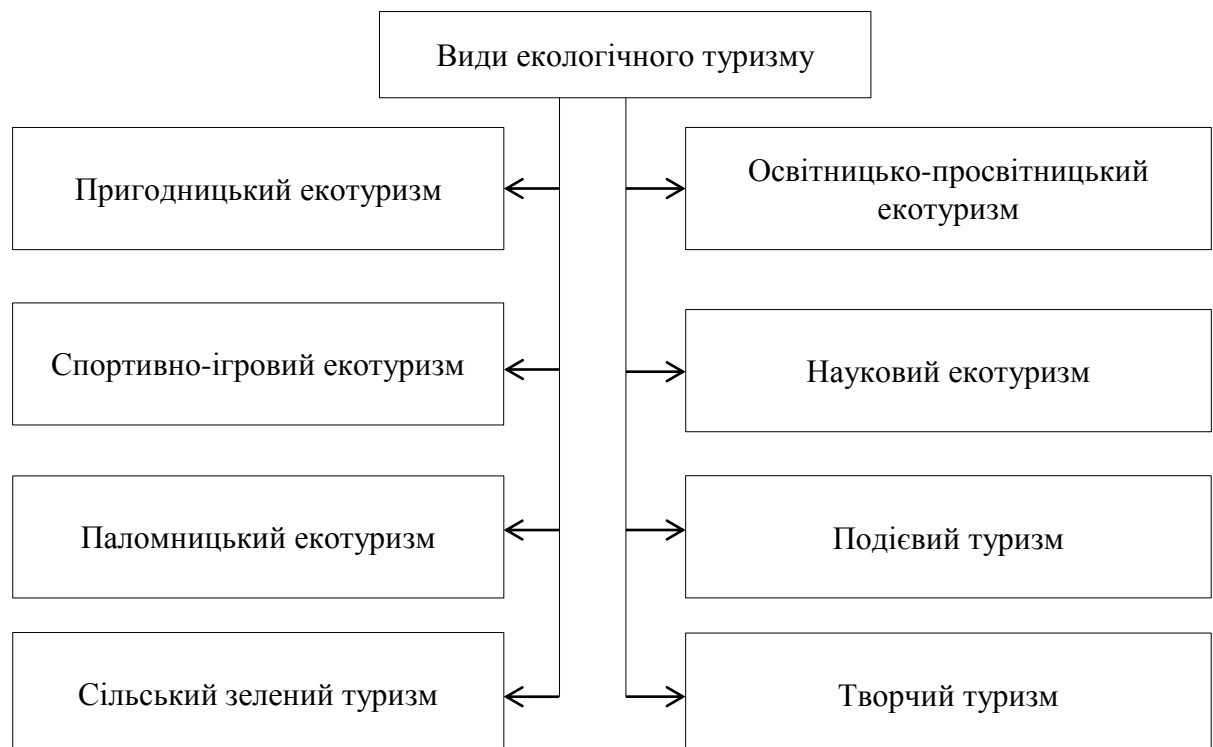

Рис. 1.1. Види екологічного туризму

Джерело: адаптовано авторкою за [69,84,93,99,117,147,210]

Пригодницький екотуризм направлений на створення емоційного впливу, який займається активізацією мислення під дією адреналіну.

Творчий екотуризм забезпечує умови для творчих процесів митців, художників, письменників, майстрів і т.д.

Освітницько-просвітницький екотуризм передбачає вивчення та пізнання загальних екологічних основ, а також навчання практичним навичкам.

Спортивно-ігровий екотуризм має на меті створення умов для участі в спортивних іграх або змаганнях, які побудовані на принципах екологічної відповідальності, співробітництва та доброзичливості.

Науковий екотуризм надає можливості щодо отримання професійних, наукових знань, обміну та пошуку нової інформації у сфері приватних і глобальних екологічних проблем.

Паломницький екотуризм займається створенням умов для відвідування місць та об'єктів, які пов'язані з духовною культурою і практикою різних релігійних течій.

Подієвий екотуризм передбачає створення умов для участі в локальній місцевій події, дії якої пов'язані з природними явищами, культурним чи релігійним життям людей.

Сільський зелений екотуризм передбачає створення умов для сімейного, колективного чи індивідуального відпочинку в природно-екологічних місцях з використанням життєзабезпечення екологічно безпечних технологій.

Необхідно зазначити, що всі види екологічного туризму представляють ширину асортименту екотуризму. Одночасно зазначені види є гармонійними за сферою застосування, але не гармонійними за формою та методами застосування.

В процесі екотуризму бере участь місцеве населення, яке зацікавлене у використанні природних ресурсів на основі підприємницької діяльності. Економічна сутність підприємств в сфері туризму обов'язково повинна

володіти рисами «екологічності», не порушуючи природного балансу. Всі типи підприємств в сфері туризму, по суті, повинні містити екологічну та культурну складові, мати загальноосвітні цілі і освітню спрямованість.

Екологічний туризм інтегрує об'єкти рекреаційної діяльності та спрямовує їх на гармонізацію відносин між відпочиваючими та природним середовищем, що реалізується через екологізацію всіх видів туристичної діяльності, охорону природи, освіту та виховання [237]. Туристична галузь України є неконкурентоспроможною через застарілу матеріально-технічну базу, відсутність розвиненої туристичної інфраструктури та висококваліфікованих кадрів, орієнтування туристичних агенцій області на виїзний туризм, податковий тиск та вкрай низький рівень держаної підтримки, спрямованої на підвищення інвестиційної привабливості та стимулювання продажу національного турпродукту як для внутрішнього так і для зовнішнього ринків. Подолання цих проблем стане можливим за допомогою активного функціонування елементів екотуристичної системи (рис. 1.2.)

Рис.1.2. Функціонування елементів екотуристичної системи

Джерело: адаптовано за [12,14,16,190]

Доцільність функціонування екотуристичної системи обґрунтовується впровадженням інноваційної концепції розвитку екотуризму, що підвищить економічну ефективність і конкурентоспроможності спільної діяльності об'єднаних підприємств порівняно з відокремленою діяльністю, за допомогою державної підтримки на законодавчому, нормативно-правовому та організаційному рівнях.

У Дніпропетровській області екологічний туризм може розвиватися у трьох напрямках, а саме: науковому, пізнавальному та рекреаційному. Так, Посохов І.С., Сагайдачна А.В. визначають «науковий туризм як експедиції вчених, літні практики студентів, будь-які подорожі, що включають у себе збір наукової інформації про маловідомі райони та об'єкти області» [267]. Цей напрям екотуризму сприятиме розширенню наукових інтересів та освітніх зв'язків на регіональному та міжнародному рівнях. Пізнавальний екотуризм, надає можливість працювати дитячим екологічним центрам. Діти разом із керівниками проводять пішохідні екскурсії екологічними стежками. Рекреаційний екотуризм – це відпочинок, оздоровлення та лікування на природі. Екотуризм поділяють на два основні класи: класичний в межах природоохоронних територій і в умовах «дикої», непорушеної або малозміненої природи, цьому сприяє розробка екологічних стежок, які активно використовуються туристами; екотуризм поза межами природоохоронних територій на просторі окультуреного або культурного ландшафту, найчастіше сільського, як приклад використання сільських садиб.

Задля перспективного розвитку екотуризму на території Дніпропетровської області рекомендуємо:

- формувати конкурентоспроможний регіональний туристичний продукт для залучення споживачів;
- ефективно використовувати наявний туристичний та курортно-рекреаційний потенціал за сприяння місцевих територіальних громад, що

передбачає необхідність мінімізації негативного впливу на природу, з одного боку, та поповнення місцевих бюджетів від туризму, з іншого;

- системно підвищувати якість інфраструктури курортів та рекреаційних територій;

- популяризувати та рекламувати кращі туристичні екологічні маршрути та атракції;

- вивчити закордонний досвід ведення екологічного туризму та можливості запровадження кращих практик туристичного бізнесу в регіональну;

- підвищити рівень екологічної освіти та виховання.

Розвиток екотуризму – це постійний динамічний процес, метою якого є забезпечення реалізації цілей розвитку галузі туризму на місцевому, регіональному та національному рівнях в умовах нестабільного та динамічного середовища з використанням та нарощенням існуючого туристичного потенціалу у довгостроковій перспективі. Кінцевим результатом цього процесу є розробка та реалізація стратегії розвитку туризму конкретної території [397].

Основними пріоритетами розвитку екологічного туризму в Дніпропетровській області є: підвищення конкурентоспроможності, якості, автентичності, стійкості екотуристичного продукту, а також збільшення інвестицій в високоякісне житло та інші туристичні проєкти з низьким впливом на навколишнє середовище [65].

Для успішного та ефективного розвитку екотуризму рекомендуємо зосередити увагу об'єднаних територіальних громад на наступні постулати:

1. Підвищувати обізнаність про навколишнє середовище і культуру. Перший крок до того, щоб щось зробити, – це зрозуміти, що ви повинні робити.

2. Мінімізувати вплив. Якщо потрібно – летіть літаком, якщо ви можете цього уникнути – спробуйте потяг. Ходити пішки або їздити на

велосипеді замість того, щоб вести машину. Поважати місцеві ресурси і не витратити їх даремно.

3. Забезпечити позитивний досвід як відвідувачам, так і господарям. Поважати місцевих жителів, їх співтовариство та підтримуйте їх цінності.

4. Забезпечити пряму фінансову вигоду для збереження. Якщо це справжній екотуризм, велика частина грошей, які ви платите, піде на охорону природи.

5. Забезпечити фінансовими пільгами і можливостями місцеве населення. Купуючи місцеві автентичні продукти ви підтримаєте місцевих жителів [311].

Інфраструктура відіграє найважливішу роль у розвитку країни. Інфраструктура відноситься до базових систем і послуг, які необхідні країні або організації для правильного функціонування.

Поняття «інфраструктура» набуло своєї популярності у 1980-х роках у США після публікації книги «Америка в руїнах», написаної Пет Чоут і Сьюзан Уолтер, яка викликала суспільно-політичне обговорення «інфраструктурної кризи» країни, що нібито стало результатом кількох десятиліть неадекватних інвестицій і поганого обслуговування громадських робіт.

У кейнсіанській економіці термін «інфраструктура» відносився тільки до державних активів, які сприяють виробництву, але не включав приватні активи того ж призначення. Однак, в посткейнсіанські часи цей термін ставав все більш популярним. Його значення розширилося і сьогодні включає внутрішню структуру будь-якої технологічної системи або бізнес-організації.

До інфраструктури відносяться: дорожні та залізничні системи, системи громадського транспорту, енергетичні об'єкти, національна електромережа, телефонні кабелі та вишки мобільного зв'язку, водосховища і греблі, насосні станції і дамби, порти, аеропорти, водні

шляхи й канали, служби охорони здоров'я, лікарні, клініки і системи екстреного реагування, навчальні заклади та ін.

Значна частина світових інфраструктурних мереж старіє, дає збій, а в деяких частинах світу, що розвивається взагалі відсутня. Інфраструктура вимагає підвищення стійкості, що ставить її в центр адаптаційного діалогу з кліматичними змінами.

Інфраструктурні активи несуть фізичний тягар кліматичних змін, але вони також унікально підходять для реалізації нових рішень по стійкості до зміни клімату та збереження цілісності найважливіших мереж постачання. Перед розробниками і власниками об'єктів інфраструктури стоїть двояке завдання: підтримати нову інфраструктуру або інвестувати в удосконалення існуючої інфраструктури, щоб забезпечити її довгострокову стійкість. Система інфраструктури вимагає великих початкових інвестицій, необхідні для забезпечення продуктивності в економіці.

Інфраструктура - це один з факторів або механізмів, що впливають на рівень соціально-економічного розвитку країни. Туристична інфраструктура відноситься до будь-яких загальних і основних фізичних активів, наданих державними установами для підтримки туристичної діяльності на мінімальній або безкоштовній основі (не на основі прибутку). Зазвичай інфраструктура соціального туризму складається з основних потреб, які служать ініціатором програми або заходи. Навпаки, приватна туристична інфраструктура відноситься до інфраструктури, що надається або підтримуваної людиною або групою для отримання прибутку.

На думку Coviello, Winklhofer, and Hamilton (2006), туристична інфраструктура - це цілий ряд пристроїв та установ, що становлять матеріальну та організаційну основу для розвитку туризму, яка складається з чотирьох основних елементів: приміщення для проживання, харчування та напої, супутні приміщення та засоби зв'язку [376].

На виконання ст. 12 Закону України «Про туризм», що передбачає «забезпечення охорони туристичних ресурсів України, їх збереження та відновлення, раціонального використання, забезпечення безпеки туризму, конституційних прав громадян на відпочинок та інших прав громадян, патріотичного виховання органами державної влади та органами місцевого самоврядування в межах їх повноважень затверджуються державні цільові, регіональні та інші програми розвитку туризму» [280] вважаємо за доцільне надати економічного, соціального та екологічного обґрунтування розвитку дефініції «екотуристична інфраструктури» та спрямувати її діяльність на екологічну відповідальність як туристів так і установ, які беруть участь в даному процесі. Екотуристична інфраструктура – це колаборація суб'єктів підприємництва та об'єктів екотуристичного значення, які забезпечують функціонування екотуристичної діяльності та регулюють рух матеріальних, фінансових, духовних та інформаційних потоків між ними.

Singh, Saini, and Majumdar (2015) підкреслюють, що структура туристичної інфраструктури складається з наступних елементів:

- типово туристична інфраструктура (засоби розміщення, засоби обслуговування, туристична інформація, стежки);
- паратуристична інфраструктура (транспортні засоби - дороги та транспортні пункти);
- місцеві об'єкти - комунальний та громадський транспорт (об'єкти торгівлі та обслуговування);
- супутні об'єкти (спорт, відпочинок, розваги) [416].

Однак, при розгляді різних тлумачень дефініції «туристична інфраструктура» вченими-економістами не було виокремлено поняття «екотуристичної інфраструктури», що безперечно зумовило проведення дослідження в зазначеному векторі.

Екотуристична інфраструктура поєднує у собі різні галузі і види діяльності виробничої та невиробничої сфери. Ключовою проблемою під

час віднесення певних видів діяльності до екотуристичної інфраструктури виступає вибір класифікаційних ознак. Економічна діяльність, яка взаємодіє з екотуризмом, трактується з погляду попиту, споживання товарів та послуг відвідувачами, а також витрат, які вони несуть. За таких умов екотуристична інфраструктура є сферою, що включає в себе різноманітні види господарської діяльності, оскільки витрати туристи мають в усіх галузях екотуристичного обслуговування. Розвиток екотуристичної інфраструктури є непрямим внеском у ВВП країни. Аналізуючи транспортну систему, зауважимо, що вона забезпечує переміщення туристів до місця відпочинку і під час активного туризму, включає в Україні усі доступні види транспорту.

У забезпеченні потреб екологічного туризму найбільшу популярність отримали: автомобільний, залізничний, водний, велосипедний види транспорту. Рівень розвитку будь-якого з них визначається густотою сітки трас, їх якістю, рівнем рухомого складу та особливостями організації перевезень. Серед транспортних засобів, що застосовуються для перевезення пасажирів, у тому числі туристів, переважає залізничний, оскільки тарифи на перевезення цим видом транспорту, як правило, нижчі за автомобільні.

Н.Є. Кудла звертає увагу на те, що навіть за достатнього розвитку залізничної транспортної інфраструктури найбільшою популярністю серед туристів під час переміщення до зелених територій користується автомобільне сполучення. Щодо стану автомобільних доріг в Україні як загалом, так і в сільських місцевостях, то він залишається незадовільним. Є лише кілька великих автомагістралей, що мають належний стан. Решта доріг не мають відповідного оснащення мостами, естакадами, тунелями та не відповідають технічним стандартам ЄС за якістю та ваговим навантаженням. Незадовільним є також рівень безпеки дорожнього руху [192].

І.Ю. Приварникова наголошує на тому, що такі складові елементи екотуристичної інфраструктури, як транспортне і шляхове забезпечення, житловий фонд і громадське харчування, обмежені в інвестиційних вкладеннях у їхній розвиток, що приводить до незадовільної якості туристичної інфраструктури, яка забезпечує функціонування екотуризму. Стан інфраструктури за місцями розміщення, транспортними засобами для пересування, якістю послуг харчування й інших, туристичною пропозицією та іншими критеріями не відповідає вимогам туристів, які вибирають саме екологічний відпочинок. Забезпеченість місцями для розміщення «зелених» туристів залишається незадовільною. Через те, що вся інфраструктура в Україні орієнтована на забезпечення інших видів туризму, вона не здатна належним чином забезпечувати екологічний туризм [270].

Екотуристична інфраструктура Дніпропетровської області представлена рекреаційними ресурсами до яких відносяться:

- об'єкти природного фонду, що представлені природно-заповідним фондом Дніпропетровської області;

- об'єкти санаторно-курортного туризму, що надають відпочиваючим можливість користування природно-рекреаційними ресурсами в лікувальних цілях;

- об'єкти, які штучно створені людиною, що мають комфортні та придатні умови для створення туристичного продукту або послуги. Наявність зазначених об'єктів визначає формування туристичного осередку в регіоні до яких відносяться об'єкти історичного та культурного значення, а саме: музеї; пам'ятники та визначні місця, які пов'язані з історичними подіями, життям і діяльністю видатних представників науки, техніки, культури; унікальні архітектурні та етнографічні об'єкти; об'єкти, що демонструють сучасні досягнення країни в будівництві, сільському господарстві, промисловості, культурі, медицині науці та спорті;

- об'єкти сільського зеленого туризму, а саме агросадиби, агроготелі, фермерські садиби, де туристи ведуть сільський спосіб життя та беруть участь у народних обрядах та гуляннях [20].

Система екотуристичної інфраструктури представлена наступною класифікацією (рис.1.3)

Рис. 1.3. Класифікація надання туристичних послуг в системі екотуристичної інфраструктури

Джерело: адаптовано за [68,211,255, 297,317,323]

Основні туристичні послуги регламентуються договором на туристичне обслуговування та путівкою (ваучером). Додаткові послуги забезпечені досить широким спектром, що займають близько 50% від загального обсягу доходу за умови розвиненої туристичної

інфраструктури. Між додатковими і супутніми послугами немає чіткої межі. У фешенебельних, рейтингових готелях число додаткових і супутніх послуг може сягати 500, де девізом обслуговування є: «У нас немає таких послуг, які б ми не могли Вам надати». Таким чином, туристичні послуги мають соціально-оздоровчий характер та займають значний відсоток від загальної частини споживаних послуг населенням.

До екотуристичної інфраструктури відносяться установи, які забезпечують її безперервну діяльність, не враховуючі міжсезонні періоди (табл. 1.2)

Таблиця 1.2

Елементи екотуристичної інфраструктури

Елементи	Складові елементів
установи, що надають послуги з розміщення	готелі, мотелі, кемпінги, приватні квартири і будинки, туристичні бази, будинки відпочинку
установи, що надають послуги з харчування	ресторани, кафе, столові, бари
установи, що займаються транспортним обслуговуванням	автофірми, авіаційні фірми, залізничні відомства, підприємства морського і річкового транспорту
туристичні фірми з розробки та реалізації туристичних послуг	туристичні агенції, екскурсійні бюро
установи з надання рекламно-інформаційних послуг	рекламні агенції, інформаційні агенції
установи, які надають послуги з рекреаційного та природно-екологічного туризму	пансіонати, санаторії, профілакторії, об'єкти природно заповідного фонду
установи з виробництва туристично-готельного інвентарю	фірми з виробництва спеціалізованих меблів, інвентаря, сувенірів
дрібнооптові установи	магазини з реалізації інвентаря, сувенірів, пункти прокату
установи, що забезпечують дозвілля	клуби за інтересами, конференц зали, концертні зали, кінозали, ігрові зали
установи, що надають послуги з екстремального туризму	туристичні клуби, альпіністські клуби, велосипедні клуби, клуби з водного спорту
органи управління у сфері туризму	комітети, департаменти, відділи, спілки, громадські організації у сфері туризму
учбові туристичні заклади	спеціалізовані учбові заклади за туристичними напрямленнями, заклади з підвищення кваліфікації та перепідготовки
наукові та проектні заклади	науково-дослідні туристичні інституту та установи, дослідницькі туристичні полігони, заклади з проектування туристичних осередків

Джерело: адаптовано за [325,348,350,383,400]

Зазначений перелік не повний, бо екотуристичну інфраструктуру формують побічно установи морського, річкового, авіаційного, міського та інших видів транспорту, комунальні служби, організації з надання послуг зв'язку, торгівлі, підприємства з виробництва товарів народного споживання та ін.

Розвиток екотуристичної інфраструктури оцінюється як пріоритетний вектор щодо забезпечення комплексного розвитку сільських територій, диверсифікації сільськогосподарського виробництва та збільшення ємкості регіональних продовольчих ринків. У своєму функціонуванні розвиток екотуристичної інфраструктури направлений в ті регіони країни, де зосереджені відповідні оздоровчо-рекреаційні ресурси та виявлена гостра потреба у цьому виді господарювання задля зростання соціально-економічної активності населення [297]. Екотуризм не конкурує, а доповнює традиційні напрями та форми господарювання, де використовуються просторові природні ресурси, оскільки він дає змогу доторкнутись туристам до природних ресурсів, які не зазнали впливу техногенного розвитку, з одного боку, а з іншого – дати місцевим жителям стимул до збереження ресурсного потенціалу регіонів і суспільного розвитку в «партнерстві» з природою [292,325].

В Україні актуалізуються проблеми розвитку екотуризму, оскільки він не потребує значний капіталовкладень і стимулює зростання рівня зайнятості населення. Екологічний туризм слід розглядати як ресурс сталого розвитку громади, раціональне використання якого сприятиме економічному зростанню й створенню значної доданої вартості. Він є генератором доходів, мотивом задля створення нових робочих місць, залучення інвестицій, а також чинником капіталізації місцевого бренду.

Процеси соціально-економічних трансформацій, які відбуваються в туристичному секторі, обумовлюють пошук нетрадиційних форм підприємництва, спрямованих на забезпечення економічного зростання та модернізацію регіональної економіки. Одним із стратегічних напрямів

туристичної сфери є активізація розвитку екотуризму в Дніпропетровській області з урахуванням специфіки територіального розташування та наявності оздоровчо-рекреаційних осередків.

.....

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішені важливі науково-практичні завдання щодо теоретичних засад, методологічних підходів та напрямів розвитку екотуристичної інфраструктури за допомогою функціонування регіональної моделі розвитку екотуристичної інфраструктури регіону. За результатами дослідження зроблено наступні основні висновки:

1. Ідентифіковано дефініцію «екотуристична інфраструктура», що передбачає колаборацію суб'єктів підприємництва та об'єктів екотуристичного значення, які забезпечують функціонування екотуристичної діяльності та регулюють рух матеріальних, фінансових, духовних та інформаційних потоків між ними. Доцільність функціонування екотуристичної інфраструктури обґрунтовується впровадженням інноваційної концепції розвитку екотуризму, що підвищить економічну ефективність і конкурентоспроможності спільної діяльності об'єднаних підприємств порівняно з відокремленою діяльністю, за допомогою державної підтримки на законодавчому, нормативно-правовому та організаційному рівнях.

2. Обґрунтовано пропозицій, щодо активізації співпраці між органами влади, інвесторами, бізнес-структурами, закладами освіти, науковими установами з урахуванням закордонного досвіду, що дозволить визначити екотуристичну інфраструктуру регіону більш конкурентоспроможною. Сукупність принципів та норм, що регулюють діяльність держав у сфері туризму і міжнародних подорожей з метою задоволення великого кола культурних і духовних потреб людини, становить інститут міжнародного туристичного права. Норми, що входять в даний інститут, забезпечують найбільш ефективну співпрацю держав у сфері туризму і зміцнюють взаємну зацікавленість учасників туристичного обміну у їх розвитку. У зв'язку з цим більшість норм міжнародного права в

галузі туризму було прийнято на міжнародних конференціях і нарадах по туризму.

3. Запропоновано визначення поняття «синергетичного гістерезису» як процесу, який вивчає зв'язки між елементами структури та охоплює тимчасову зміну одного фактора, що викликає тривалу зміну іншого і забезпечує безперервну, стабільну, взаємозалежну циркуляцію дисипативних систем, при якій сумарний синергетичний ефект перевищує дію, що здійснюється кожним елементом окремо. Розглянуто теоретичні аспекти синергетичного гістерезису як інноваційного явища в екотуристичній інфраструктурі. Доведено що, використання синергетичного гістерезису для функціонування підприємств задіяних в туристичній інфраструктурі надасть можливість розглянути основу взаємодії дисипативних систем в економічному аспекті, що в свою чергу дозволить більш ретельно та детально визначити причини негативних тенденцій.

4. Визначено методичний підхід щодо стимулювання розвитку екотуристичної інфраструктури шляхом застосування податкової знижки для підприємств в разі досягнення відповідного рівня охорони природно-ресурсного потенціалу порівняно з попереднім або базовим періодом, а також застосування податкового кредиту, що вираховується безпосередньо із суми податку на прибуток. На відміну від податкової знижки, яка скорочує базу оподаткування, податковий кредит передбачає компенсацію відстрочених сум у вигляді додаткових надходжень податку в результаті загального зростання прибутку.

5. Розглянуто екологічні проблеми Дніпропетровської області щодо перспектив розвитку екотуризму, які, в свою чергу, вимагають комплексного підходу до взаємопов'язаних заходів (правових, економічних, екологічних, організаційно-технічних, освітньо-виховних), що спонукають до дбайливого використання природноохоронних ресурсів. Таким чином, створення та / або розширення заповідних територій

загальнодержавного та місцевого значень можемо назвати не лише основним, але і найбільш ефективним механізмом в процесі охорони природних екосистем, унікальних природних територій, ландшафтів та рідкісних видів рослин і тварин. До основних джерел забруднення повітря в Дніпропетровському регіоні належать наступні сфери діяльності: гірничо-металургійна, хімічна, паливно-енергетична, транспорту, сільськогосподарська.

6. Надано пропозиції щодо удосконалення основних інституційних засад, які забезпечать створення й належне функціонування екотуристичної інфраструктури. Зокрема, по-перше, внести правки в у Закони України «Про туризм» і «Про особисте селянське господарство» слід включити організаційне, інформаційне, маркетингове і фінансове забезпечення розвитку екотуристичної інфраструктури, яка б відповідала європейським стандартам та прийняття Закону України «Про сільський зелений туризм», регламентуючи основні засади державної політики в туристичній сфері, який передбачає процес розробки та затвердження Державної програми сприяння розвитку сільського зеленого туризму, в якій слід прописати інституційні механізми створення й розвитку екотуристичної інфраструктури, по-друге, внесення змін та доповнень до Стратегій розвитку регіонів і Планів заходів з їх реалізацій у частині формування екотуристичної інфраструктури на інноваційних засадах, враховуючи їх специфічні особливості.

7. Удосконалено методичний підхід щодо класифікації розвитку інфраструктури основних курортів регіону, що на відмінно від існуючої дозволяє визначити проблемні аспекти інфраструктурного розвитку та сформувати основні стратегічні напрями щодо покращення функціонування санаторно-курортного туризму. Визначено основні стратегічні шляхи покращення функціонування закладів на ринку санаторно-курортних послуг, а саме: за умови зменшення завантаженості закладів санаторно-курортного туризму використовувати стратегію

кардинальних змін; у випадку, коли діяльність закладів санаторно-курортного туризму спрямована на підтримку повільного рівня зростання за несприятливих зовнішніх умов використовувати стратегію збереження зростання; у разі утримання досягнутого рівня, коли заклади санаторно-курортного туризму мають у своєму розпорядженні лише обмежений асортимент нових продуктів чи послуг – стратегію досягнутого зростання; якщо заклади санаторно-курортного туризму орієнтуються виключно на визначений сегмент ринку – стратегію вибіркового зростання.

8. Обґрунтовано методичні підходи щодо розширення заповідних територій регіонів, де екологічний туризм може розвиватися в заказниках, які займають найбільшу питому вагу в структурі природно-заповідного фонду України загальнодержавного та місцевого значень, при відвідуванні пам'яток природи, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва та ботанічних садів, що цілком можливо розглядати як ефективне функціонування елементів екотуристичної інфраструктури. Вивчаючи документи було запропоновано збільшити площі природно-заповідного фонду Дніпропетровщини на 12% до 2031 року, а саме на: 5 об'єктів рекультивованих та відновлених земель; 4 об'єкти штучних водойм та 23 об'єктів геологічної спадщини екомережі області. Створення нових та розширення існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду стане основою для формування екологічного каркасу регіону, сприятиме розвитку організованих форм рекреації і туризму, екологічної освіти, збереженню традиційних форм раціонального природокористування і сталого розвитку природно-територіального комплексу.

9. Запропоновано напрями популяризації сільського зеленого туризму, що на відміну від існуючих передбачають приділення значної уваги виробництву та переробці органічної продукції (екопродукції) та участі туристів безпосередньо в даних процесах. Позитивний вплив сільського зеленого туризму на вирішення соціально-економічних проблем села має комплексний, системний характер, оскільки сприяє розширенню

зайнятості сільського населення, стимулює благоустрій сільських поселень. Розвиток сільського зеленого туризму вимагає значного обсягу інвестицій, особливо в розвиток сфери гостинності, на екологічні та реставраційні програми, що вказують на зв'язок туризму з іншими галузями економіки, його залежність від загального рівня економічного розвитку країни. Разом з тим, розвиток сільського зеленого туризму стимулює розвиток економіки, забезпечує мультиплікаційний ефект, особливо відчутний в сфері зайнятості.

10. Визначено економічну сутність поняття «туристична мотивація», як сукупність потреб, які впливають на людину в процесі участі у туристичній діяльності та виступають центральним фактором у процесі прийняття рішень. Вивчення мотивації дозволяє зрозуміти вибір, уподобання та потреби туриста. Щодо вибору осередку екологічного туризму, туристи мають різні причини відвідувати ті чи інші місця. Основними мотиваціями для екотуристів є спостереження та оцінювання природних особливостей, фізична активність та зустрічі з людьми за подібними інтересами, задоволення рекреаційних потреб, навчання в конкретних сферах, або втеча, розслаблення, зміцнення стосунків та саморозвиток. Релаксація в природному навколишньому середовищі є найважливішою. Вивчаючи найважливіші мотивації для екотуристів в Україні доцільно поділити ці мотивації на чотири групи: культурно-просвітницька діяльність, природа, соціальні заходи, спортивні та оздоровчі заходи.

11. Проведено оцінку впливу факторів макросередовища на діяльність об'єктів екотуристичної інфраструктури, де за результатами дослідження встановлено значний вплив факторів: економічних, що обумовлено співвідношенням попиту і пропозиції, доходами та цінами на туристичні послуги, що склалися на ринку; демографічних, що обумовлено міграцією населення, перевищенням рівня смертності над рівнем народжуваності, змінами складу сім'ї, що негативно впливає на поведінку і

смаки туристів; політико-правових, які формують інституційне середовище екотуристичної інфраструктури, створюють умови для розвитку ринково-конкурентної сфери діяльності для суб'єктів туристичного ринку; природно-екологічних, які охоплюють кліматичні умови, використання природних ресурсів та заходи з охорони навколишнього середовища.

12. Надано пропозиції щодо проведення постійних маркетингових досліджень у сфері екотуристичної інфраструктури, які передбачають збір інформації шляхом соціологічних досліджень громадської думки, вивчення позицій місцевого населення і туристів, формування громадських об'єднань задля виявлення актуальних потреб щодо можливостей розвитку екотуристичної інфраструктури регіону. Розвиток екотуристичної діяльності в громадах Дніпропетровській області вимагає створення конкурентоспроможного локального туристичного продукту та формування його іміджу за допомогою використання комунікаційно-інформаційного простору та маркетингових інструментів задля підтримки об'єктів екотуристичної інфраструктури. У результаті аналізу наукових джерел та власних досліджень виявлено сукупність бар'єрів, які стримують формування й розвиток регіональної екотуристичної інфраструктури у Дніпропетровській області.

13. Запропоновано регіонально-інноваційну модель розвитку екотуристичної інфраструктури, яка передбачає: партнерські взаємовідносини між усіма учасниками: центральними органами влади, регіональними органами влади, органами місцевого самоврядування (селищні ради, територіальні громади), громадськими організаціями, науковими установами, закладами вищої освіти, регіональним інноваційним центром, стартап-інкубаторами, суб'єктами малого бізнесу в сфері сільського (зеленого) туризму, споживачами екотуристичних послуг; координацію зусиль центральних органів влади, регіональної влади із органами місцевого самоврядування; науково-організаційне забезпечення

довгострокових програм розвитку екотуризму; розроблення й реалізацію концепції маркетингу; реалізацію інноваційних програм та інфраструктурних проєктів з розвитку екотуристичної діяльності; створення сучасної системи інформаційного забезпечення; розроблення механізму фінансового забезпечення, який полягатиме у застосуванні різних інструментів фінансування: державно-приватне партнерство; пільгове кредитування; краудфандінг; венчурне інвестування; грантові програми; міжнародну технічну допомогу; кошти міжнародних фондів тощо.

14. Обґрунтовано наявність взаємозв'язків між динамічними можливостями в системі функціонування екотуристичних підприємств, що становлять кластер екотуристичної інфраструктури в регіоні. Це дозволить визначити симбіоз екотуристичних підприємств та місцевих громад у розвитку екотуристичної інфраструктури. За даними проведеного дослідження було сформовано 3 кластери. До Кластеру 1 відносилися респонденти, які обрали позицію «численні мотиви», де було виявлено трохи більше жінок, ніж чоловіків у віці від 20 до 29 років, третина респондентів мали вищу освітою або середньою освітою, що робить критерій з найвищим рівнем середньої освіти по відношенню до інших. До Кластеру 2 відносився сегмент людей, що за мотивами обрали позицію «винагорода та втеча». Цей кластер мав: удвічі більшу частку жінок, ніж чоловіків; високий відсоток респондентів у віці від 20 до 29 років; найвищий відсоток молоді університетською освітою по відношенню до інших кластерів. Респонденти Кластеру 3 обрали «природну» позицію, в якій більше чоловіків, ніж жінок; члени цього кластеру у віці від 20 до 29 років, високий відсоток має університетську освіту.

15. Сформовано методичні підходи щодо просування та комерціалізації екотуристичної інфраструктури шляхом створення популяризаційного медіа-контенту про нові можливості відпочинку, проведення освітницько-просвітницьких заходів, розроблення бренду

виокремлених територій, що дозволить суб'єктам екотуристичної інфраструктури охопити найбільший сегмент потенційних туристів. Запропоновано: забезпечити місцеве населення професійною підготовкою та навичками для виробництва продукції; заохочувати жителів сільських місцевостей надавати послуги з екологічного туризму; багатства за допомогою екотуризму; функціонування урядової системи моніторингу задля встановлення та уникнення потенційних негативних наслідків на довкілля та культуру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Азарян О.М. Ринок туристичних послуг: моніторинг і розвиток комплексу маркетингу : монографія. Донецьк : Вид-во ДонМУ, 2015. 243 с.
2. Алексеева Н. Ф., Сакун Л. М. Регіональні аспекти стратегії розвитку туристичної індустрії. *Економіка. Управління. Інновації*. 2012. № 2(8). URL: <https://cutt.ly/QxgdOqj>
3. Алексеевский В.С. Синергетика менеджмента устойчивого туризма. М.: Манускрипт, 2005. 328 с.
4. Андрієнко М. В., Шако В. С. Аналіз і адаптація кращих європейських практик щодо реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні. *Інвестиції : практика та досвід*. 2017. № 19. С. 51–58
5. Андрієнко М. В., Шако В. С. Механізми реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні. *Інвестиції : практика та досвід*. 2017. № 18. С. 47–53.
6. Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізація: монографія. К.: КНЕУ, 2003. 394 с.
7. Ареф'єва О.В., Луцька Т.В. Бізнес-процеси підприємств сфери послуг: фактори, формування, конкурентоспроможність: монографія. Київ: вид. Європейського ун-ту, 2009. 96 с.
8. Бабікова К.О. Сучасний стан і тенденції розвитку агротуризму в Івано-Франківській області. *Збалансоване природокористування*. 2013. № 4. С. 43-47.
9. Бабкин А.В. Специальные виды туризма: учебное пособие. Ростов–на-Дону: Феникс, 2008. 252 с.
10. Багрій М. В. Кластер – перспективний напрям розвитку туристично-рекреаційного регіону. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2014. № 6. URL: <https://cutt.ly/UxfVIfh>

11. Безугла Л.С. Регіональні особливості розвитку екотуристичної діяльності в Україні: порівняльний аналіз. *Вісник економічної науки України*. 2020, №2 (39). С.50-57

12. Безугла Л.С. Формування та розвиток екотуристичної інфраструктури. Харків: Смуґаста типографія, 2020. 320 с.

13. Безугла Л.С. Основні шляхи реалізації регулятивної політики держави та побудова системи комплексу стратегічних заходів щодо розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. *Управління інноваційною, інвестиційною та економічною діяльністю інтегрованих об'єднань та підприємств. Колективна монографія*»: Дніпропетровськ. Національна металургійна академія України, 2016. С.33-43

14. Безугла Л.С. Інноваційний розвиток системи екотуризму на засадах функціонування бізнесу. *Бізнес-моделі розвитку національної економіки та підприємницьких структур: сучасні реалії та перспективи: монографія з міжнародною участю. Колективна монографія / за ред. Л. М. Савчук, Л. М. Бандоріної*. Дніпро: Журфонд, 2018. С.296-305

15. Безугла Л.С. Потенціал розвитку екотуризму за соціально-економічними критеріями. *Теорія та методологія формування інвестиційно-фінансової стратегії розвитку суб'єктів національного господарства. Колективна монографія / за ред. Л.М. Савчук, А.В. Череп*. Дніпро: Журфонд. 2019. С. 359-367

16. Безугла Л.С., Воловик Д.В. Перспективи розвитку туризму на внутрішньому та зовнішньому ринках України. *Управління соціально-економічним розвитком країни, регіону, підприємства в умовах кризи (фінансова, аграрна галузі та невиробнича сфера). Колективна монографія / за ред. Л.М. Савчук*. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2019. С.390-398.

17. Безугла Л.С. Соціально-економічний та соціально-культурний ефект від розвитку підприємств екотуризму. *Інноваційно-інформаційні*

процеси у маркетингу. Колективна монографія / за ред. Л.М. Савчук, М.О. Багорка. Дніпро : Журфонд, 2019, С.217-226.

18. Безугла Л.С. Сільський зелений туризм: тенденції розвитку національного туристичного бізнесу. *Сучасні підходи до соціально-економічного, інформаційного та науково-технічного розвитку суб'єктів національного господарства. Колективна монографія / з ред. Л.М. Савчук, Л.М. Бандоріної. Дніпро : Пороги, 2020. С. 157-166*

19. Безугла Л.С. Особливості маркетингової діяльності у сфері туристичних послуг. *Існуюча практика та новітні тенденції в управлінні суб'єктами господарювання різних організаційно-правових форм. Колективна монографія / за ред. Л.М. Савчук, Л.М. Бандоріної. Дніпро: Пороги, 2020. С. 515-523*

20. Безугла Л.С., Воловик Д.В. Концептуальні засади діяльності туристичних підприємств в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019, № 25. С.20-23.*

21. Безугла Л.С. Стратегія розвитку підприємств екотуризму як фактор підвищення їх конкурентоспособності. *Вісник Одеського національного університету. Економіка. 2019, № 3(76). Том 24. С.63-67.*

22. Безугла Л.С. Соціально-економічні аспекти розвитку підприємств санаторно-курортного туризму в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: «Економіка і управління». 2019, Том 30 (69). №3. С.67-74.*

23. Безугла Л.С., Демчук Н.І. Соціально-економічні аспекти і передумови розвитку підприємств галузі екотуризму. *Журнал «Агросвіт». 2019, №18, С.24-28.*

24. Безугла Л.С., Юрченко Н.І. Особливості формування дефініцій «конкурентоспроможність» та «конкурентоспроможність підприємства». *«Збірник наукових праць Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова» 2019, №3 (477), С.58-62.*

25. Безугла Л. С., Онищенко А. І., Шадріна Д. В. Формування маркетингової діяльності на ринку туристичних послуг. *Електронний журнал Ефективна економіка*. 2020, № 1 URL: <https://cutt.ly/8xfVEEх>
26. Безугла Л.С., Ільченко Т.В. Аналіз екотуристичної інфраструктури та формування її складових елементів. *Підприємництво та інновації*. 11/2020, С.203-208.
27. Безугла Л.С. Регіональний розвиток екотуризму на засадах функціонування природно-заповідного фонду Дніпропетровської області. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2020, №1. С. 123-132
28. Безугла Л.С. Нормативно-правове регулювання розвитку екотуристичної інфраструктури в регіоні. *Науковий журнал «Економічний вісник Донбасу»*. 2020, № 3 (61) С.160-165
29. Безугла Л.С. Тенденції розвитку екотуристичної діяльності в Дніпропетровській області. *Журнал Проблеми економіки*. 2020, №3. С. 94–103.
30. Безугла Л.С. Синергетичний гістерезис як інноваційне явище в екотуристичній інфраструктурі. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. 2020, № 2, С. 201-209
31. Безугла Л.С. Закордонний досвід становлення та розвитку екологічного туризму та можливості його використання в Україні. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2020, №2 (22). С.118-127
32. Безугла Л.С. Державна підтримка малого та середнього бізнесу за допомогою організаційно-маркетингових заходів. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2014, № 8. URL: <https://cutt.ly/ZxfVbY3>

33. Безугла Л.С. Формування сталого розвитку екологічного туризму в Україні. *Електронне наукове фахове видання «Економіка та суспільство»*. Жовтень 2016, № 5. URL: <https://cutt.ly/fxfVlbn>

34. Безугла Л.С. Розвиток екотуризму на засадах функціонування підприємництва. *Електронне наукове фахове видання «Економіка та суспільство»*. 2018, № 19. С. 282-286

35. Безугла Л.С. Ресурсозберігаючі технології виробництва органічної продукції запорука розвитку екологічного туризму в регіоні. *Науково-практичний журнал «Економіка та держава»*. 2019, № 3. С. 39-42.

36. Безугла Л.С. Маркетингова діяльність у сфері туристичних послуг. Збірник тез III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи». Т1. Дніпропетровськ: 30-31 жовтня 2012 р. ДДАУ, 2012. С.25 –27.

37. Безугла Л.С. Організація маркетингових досліджень на туристичному ринку. Матеріали науково-практичної конференції молодих вчених і студентів «Молоді науковці-аграрники: традиційні й нові аспекти досліджень» Т2. Дніпропетровськ: 17-21 лютого 2014 р. ДДАЕУ, 2014. С.4-6.

38. Безугла Л.С. Маркетингова діяльність в туристичній індустрії. Матеріали науково-практичної конференції «Аграрна наука XXI століття: реалії та перспективи». Т2. Дніпропетровськ: 25-27 лютого 2014 р. ДДАЕУ, 2014. С. 10-11.

39. Безугла Л.С. Система збуту туристичних послуг. International scientific conference from Baltic to Black sea: national models of economic systems: Proceedings of the Conference, Riga, March 25, 2016. С. 184-187.

40. Безугла Л.С. Механізм управління маркетинговою діяльністю туристичного підприємства. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Інноваційний розвиток економіки: вітчизняна та світова

практика. Львів: 20-21 травня 2016 р. Частина I. Громадська організація «Львівська економічна фундація», 2016. С. 57-60.

41. Безугла Л.С. Особливості просування послуг у сфері туризму за допомогою маркетингових комунікацій. II Міжнародна науково-практична конференція «Наукові економічні дослідження: теорії та пропозиції». Запоріжжя: 1-2 липня 2016р. Східноукраїнський інститут економіки та управління, 2016. С. 113-114.

42. Безугла Л.С. Заходи щодо поліпшення системи просування туристичних послуг. Матеріали доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Можливості та перспективи забезпечення сталого розвитку економіки України» Ужгород: 21-22 жовтня 2016 р. Ужгородський національний університет, 2016. С. 163-164.

43. Безугла Л.С. Особливості формування екологічного туризму в Україні. Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційний менеджмент природного агровиробництва в Україні» Дніпро: 10-11 листопада 2016 р. ДДАЕУ, 2016. С.91-92.

44. Безугла Л.С. Напрями розвитку екотуризму в Україні. Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет – конференції «Маркетинг як найважливіша складова функціонування системи аграрного бізнесу». Дніпро: 25-26 жовтня 2018 р. ДДАЕУ, 2018. С.129-132.

45. Безугла Л.С. Перспективи розвитку екотуризму на засадах функціонування бізнес-середовища. Збірник тез IX Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи». Том 2 Дніпро. 25-26 жовтня 2018 р. ДДАЕУ, 2018. С. 104-106.

46. Безугла Л.С. Загальні принципи розвитку екотуризму на засадах функціонування підприємств. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю». Полтава: 26 жовтня 2018 р. ПДАА, 2018. С. 397-399.

47. Безугла Л.С. Стратегічне управління розвитком системи екотуризму в умовах глобалізації. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток форм і методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації» Том 2 Дніпро: 07-09 листопада 2018 р. ДДАЕУ, 2018. С.8-10.

48. Безугла Л.С. Маркетингові інструменти формування конкурентних переваг в системі екотуристичної галузі. X Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених та студентів «Маркетингове управління конкурентоспроможністю в умовах глобальних викликів». Дніпро: 28 березня 2019 р. Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. С.42.

49. Безугла Л.С. Виробництво органічної продукції за рахунок стрімкого розвитку та популярності екологічного туризму. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми» 19 квітня 2019 р. / за ред. Деркач Т.В., Кобилянської А.В. Одеса: МГУ, 2019. С. 105-107.

50. Безугла Л.С. Розвиток сільського та агротуризму як запорука функціонування екологічного туризму. Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Маркетинг як найважливіша складова функціонування системи аграрного бізнесу». Дніпро: 24-25 жовтня 2019 р. ДДАЕУ. 2019. С.125-128.

51. Безугла Л.С. Основи функціонування зеленого туризму в Україні. Тези II Міжнародної науково-практичної конференції «Підприємницька модель економіки та управління розвитком підприємства» 6-8 листопада 2019 року. м. Житомир, 2019. С.35-37.

52. Безугла Л.С. Формування туристичної інфраструктури в умовах сталого розвитку. Матеріали II науково-практичної конференції «Сучасні наукові погляди на економічний розвиток країни». м. Хмельницький: 21-22 лютого 2020 р. Херсон: Видавництво «Молодий вчений». 2020. С.30-33.

53. Безугла Л.С. Передумови розвитку екотуризму в сучасному суспільстві. XI Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція

«Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи». ДДАЕУ. 29-30 жовтня 2020 р. С.18-19.

54. Безугла Л.С. Вплив інфраструктури сільського зеленого туризму на вирішення соціально-економічних проблем села. Матеріали науково-практичної конференції «Аграрна наука XXI століття: реалії та перспективи». м. Дніпро ДДАЕУ. 25-28 лютого 2020 р. С. 102-104.

55. Безугла Л.С. Функціонування сільських територій в умовах сталого розвитку. Міжнародна науково-практична конференція «Зелена економіка та низьковуглецевий розвиток: міжнародний та національний вимір». Київ, ДЕАПОУ, 4 грудня 2020 р. С. 90-92.

56. Безугла Л.С. Правові аспекти розвитку екотуристичної інфраструктури в Україні. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Перспективи розвитку територій: теорія і практика». Харків : 19-20 листопада 2020р. ХНУМГ ім. О.М. Бекетова. 2020. С.12-15.

57. Безугла Л.С. Стратегічні напрями розвитку екотуристичної діяльності в Дніпропетровській області. Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Маркетинг як найважливіша складова функціонування системи аграрного бізнесу». Дніпро: 26-27 жовтня 2020 р. ДДАЕУ. 2020. С.125-128.

58. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2001. 395 с.

59. Беляков М. С. Екологічні стандарти у сфері охорони лісових ресурсів. *Держава і право. Серія Юридичні науки*. 2016. Вип. 73. С. 390–404.

60. Билим О. С., Дернова К. О. Розширення послуг лікувально-оздоровчого туризму в Україні. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2017. № 4. С. 62–71.

61. Биркович В. І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України. *Стратегічні пріоритети: науково-аналітичний щоквартальний збірник*. 2008. № 1 (6). С. 138–143.
62. Биржаков М.Б. Экономическая безопасность туристской отрасли. СПб. : Герда, 2007. 464 с.
63. Біляк Т. О. Проблеми фінансового забезпечення екологічної безпеки в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 5 (180). С. 76–79.
64. Бобков А. В. Оценка туристской привлекательности природных объектов методом анализа иерархий (программа для ЭВМ). *Успехи современного естествознания*. 2010. № 2. С. 92–93.
65. Бойко М. Г. Засади формування пріоритетних напрямів туристичної політики України. *Регіональна економіка: науково-практичний журнал*. 2005. № 1 (35). С. 222–229.
66. Бондаренко М.П. Туристичний сектор економіки України: реалії та перспективи. *Економіка і прогнозування*. 2015. № 1. С. 104–119.
67. Борисова О.В. Ефективність інноваційної політики підприємств у сфері туризму. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2013. Т.18. С.18-26.
68. Борушак М. Стратегія розвитку туристичних регіонів: автореф. дис. ... д.е.н.: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». Львів, 2008. 35 с.
69. Бриль К. Г. Екологічно-орієнтовані види туризму як стратегічний напрям розвитку галузі в сучасних умовах. *Економіка та держава*. 2015. №9. С. 23–27.
70. Брич В. Я., Мазур В. С. Управління якістю туристичних послуг в сучасних умовах господарювання. *Стратегія економічного розвитку України*. 2014. №35. С. 161–172.
71. Брусак В.П. Перспективи екотуристичного використання пам'яток неживої природи Галицького району Івано-Франківської області та

створення геопарку «Галицьке Придністер'я» *Карпатський край*. 2013. № 1. С. 177-188.

72. Василенко Л. О., Березницька Ю. О., Жукова О. Г. Розвиток екологічного менеджменту на підприємстві в умовах глобалізації економіки України. *Економіка та держава*. 2017. № 8. С. 62–65.

73. Васильєв В. Головна мета сільського туризму – це новий туристичний продукт. *Туризм сільський зелений*. 2008. № 4. С. 10–13.

74. Васюткіна Н. В., Зуй М. О. Комплексний підхід до визначення складових частин екологічного маркетингу в системі управління сталим розвитком підприємства. *Економіка розвитку*. 2017. №1 (81). С. 68–77.

75. Виклюк Я. І., Артеменко О.І. Методи побудови густоти потенціального поля рекреаційної привабливості території. *Штучний інтелект*. 2009. №2. С. 151–160.

76. Вишневський В.І. Екологічний туризм : навч. посіб. К.: Інтерпрес ЛТД, 2015. 140 с.

77. Ведмідь Н. Методологічні основи типізації суб'єктів санаторно-курортної діяльності. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2012. № 6. С. 72–83.

78. Власенко І. В., Іващенко Г. В. Функціонування сільського зеленого туризму в умовах ринкової економіки України. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2017. Вип. 1 (25). С. 218-233.

79. Власова Н. М. Інноваційна діяльність в туристичному бізнесі. *Культура народів Причорномор'я*. 2009. № 176. С. 113–114.

80. Воробйова О.А. Місце і роль територій та об'єктів природно-заповідного фонду в системі екологічної інфраструктури. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 3(46), ч. 2. С. 34-38.

81. Ворошилова Г.О. Проблеми та шляхи оптимізації міжнародного ринку туристичних послуг в Україні. *Інтелект XXI*. 2014. № 3. С. 8-14.

82. Вуйцик О. Вплив рекреаційно-туристичного комплексу на розвиток економіки держави. *Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини»*. 2013. № 24. С. 35–42.

83. Гайдук А. Формування туристичної ринкової інфраструктури як фактор підвищення ефективності функціонування ринку туристичних послуг. *Регіональна економіка*. 1999. №2. С. 172–178.

84. Галасюк С.С. Стандартизація, сертифікація туристичних послуг та ліцензування туристичної діяльності: навч. посібник. Одеса: Астропринт, 2011. 234 с.

85. Галасюк С. С. Сучасний стан розвитку санаторно-курортної бази в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 15. С. 197–202.

86. Гальків Л. І., Килин О. В., Стручок Н. М. Стан та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова*. 2015. Т. 20, вип. 3. С. 189–193.

87. Гальків Л. І., Кулиняк І.Я., Гербут М.В. Санаторно-курортна діяльність: ринок послуг санаторіїв у регіонах України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми економіки та управління*. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. № 873. С. 18–26.

88. Гарбера О.Є. Основні теоретичні та практичні аспекти інноваційної діяльності в туристичному господарстві України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 23. С. 29-31.

89. Гаркушенко О. М. Екологічне оподаткування : необхідність або податковий і політичний тиск. *Економіка України*. 2016. №11. С. 83–90

90. Герасименко В. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія. Одеса: ОНЕУ, 2016. 262 с.

91. Гловацька В. В. Розвиток підприємництва в системі становлення сільського (зеленого) туризму. Дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук.: спец. 08.00.04. Івано-Франківськ, 2008. 188 с.

92. Гончаров Ю.В. Сільський зелений туризм як перспективний напрям розвитку загального піднесення економічного рівня регіону. *Національна економіка, Інтелект XXI*. 2014. № 3. С.41-45.

93. Горіна Г.О. Сутність та особливості типології туристичних підприємств як суб'єктів управління. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2016. Вип. 20. С. 46-49.

94. Горіна Г. О. Концепція формування та управління розвитком ринку туристичних послуг в умовах просторової поляризації. Інвестиції: практика та досвід. 2017. №2. С. 16–21.

95. Горіна Г. О. Характеристика інфраструктурної складової дослідження середовища формування стратегії розвитку ринку туристичних послуг. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Серія: Економічні науки*. Кривий Ріг, 2016. №2(63). С. 121–127.

96. Горохов В. Екологічний податок. Вісник. Офіційно про податки. 2018. № 1-2. С. 41–46.

97. Горохов В. Обчислення та сплата екологічного податку. *Вісник. Право знати все про податки і збори*. 2015. № 14. С. 21–24.

98. Гоцелюк А. Ю. Сільський зелений туризм – пріоритетний напрям диверсифікації економіки сільських територій Миколаївської області. Економічні науки. *Вісник Хмельницького національного університету*, 2014. №2. Т. 2. С. 174–177.

99. Грабовенська С. П. Аналіз і структура ринку туристичних послуг в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*, 2013. №1 (56). С. 226–234.

100. Григорків М. В. Динамічні моделі двосекторної екологічної економіки з лінійними функціями поведінки її суб'єктів. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 12 (174). С. 390–397.

101. Гулич О. І. Екологічно-збалансований розвиток курортно-оздоровчих територій: питання теорії і практики: монографія. Львів: ІРД НАН України, 2007. 208 с.

102. Гуляев В.Г., Селиванов И.А. Туризм: экономика, управление, устойчивое развитие: учебник. Российская международная академия туризма. М., 2008. 208 с.

103. Гуменюк В. В. Фінансування санаторно-курортних послуг в дискурсі соціального страхування. *Економічний вісник Донбасу*. 2013. №1. С. 114–118.

104. Гурбик Ю. Ю. Державне регулювання рекреаційно-туристичної сфери України: теоретичний аспект. *Економіка та держава*. 2010. №10. С. 87–89.

105. Давидова О.Г. Особливості застосування інновацій у розвиток туристичної галузі України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2015. № 7 (172). С. 65-69.

106. Данильчук В.Ф., Алейникова Г.М., Бовсуновская А.Я., Голубничая С.Н. Методология оценки рекреационных территорий. Донецк: ДИТБ, 2003. 197 с.

107. Дарчук В. Г. Формування стратегічних основ розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 8.00.03. Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Донецьк, 2014. 21 с.

108. Демчук Н.І., Безугла Л.С. Фінансове забезпечення та оподаткування санаторно-курортних підприємств України. Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція «Основні напрями удосконалення бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах євроінтеграції». Харків. 28 травня 2019 року С.235-238.

109. Демчук Н.І., Безугла Л.С. Основні аспекти розвитку екотуризму за принципами екологічного маркетингу. Матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні наукові погляди на

економічні механізми стимулювання соціально-економічного розвитку». Ужгород: 16 лютого 2019 р. Видавничий дім «Гельветика», 2019. Ч.1. С. 85-87.

110. Демчук Н.І., Безугла Л.С. Синергетичний гістерезис як інноваційне явище в економіці підприємництва. *Національний авіаційний університет «Проблеми системного підходу в економіці»*. 2019, випуск 3 (71). С.192-198.

111. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року. URL: <https://cutt.ly/axf3Pp7>

112. Дешевенко Л.П. Сільський зелений туризм – складова економічної системи держави. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації*. 2015. № 2. С. 42-50.

113. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища : навч. посіб. 5-е вид., випр. і доп. К. : Знання, 2007. 422 с.

114. Діденко Д.Ф., Войт Д.С. Кластерний підхід до регіонального розвитку сфери туризму. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія «Економічні науки»*. 2018. № 4. С. 386-393.

115. Діденко Д.Ф, Моїсєєва Н.І. Генезис та особливості формування регіонального ринку туристичних послуг. *Актуальні проблеми інноваційної економіки науковий журнал*. № 4. 2018. С. 83-88.

116. Діденко Д.Ф, Моїсєєва Н.І. Дестинація як елемент розвитку системи туризму регіону. *Економіка і фінанси*. № 13. 2018. С. 61-68.

117. Діденко Д.Ф., Моїсєєва Н.І. Ринок туристичних послуг регіону: сутність, теоретичні основи сегментації, диференціації. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія «Економічні науки»* 2019. № 1. С. 330-339.

118. Дідик Н. В., Варшава О. В. Розвиток зеленого туризму пріоритетне завдання для України. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 9. С.763–767.

119. Дітковська С. О. Іноземний туризм в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Вісник Донецького інституту туристичного*

бізнесу. Серія: Економіка, організація і управління підприємствами (в туристичній сфері). 2007. № 1. С. 134–137.

120. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу: навч. посіб. Київ:Альтерпрес, 2004. 192 с.

121. Дмитрук О.Ю., Дмитрук С.В. Екотуризм: навч.посіб. К.: Альтерпрес. 2009. 358 с.

122. Довгаль О.В., Безугла Л.С. Регіональна інноваційна модель розвитку екотуристичної інфраструктури. *Науковий журнал «Вісник аграрної науки Причорномор'я»*. 2020, №2 (106). С.25-34.

123. Долгопола Г.Є. Туристична інфраструктура: до проблеми визначення та функціонування державно-приватного партнерства. *Актуальные вопросы повышения конкурентоспособности государства, бизнеса и образования в современных экономических условиях*. Полтава. 2013. С. 55-57.

124. Дроздов А. В. Основы экологического туризма : учеб. пособие. М.: Гардарики, 2005. 271 с.

125. Дубінський С. В., Орлова В.М. Визначення факторів, які забезпечують розвиток медичного та лікувально-оздоровчого туризму в Україні. *Академічний огляд*. 2017. № 2 (47). С. 12–20.

126. Дубіщев В. П., Івашина Н. В. Регіональний аспект екологічної відповідальності. *Економіка і регіон*. 2017. №5 (66). С. 33–35.

127. Дубодєлова А. В., Кулиняк І. Я., Бондаренко Ю. Г. Кластерний підхід до аналізу розвитку міжнародного туризму в Україні. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр.* Львів: РВВ НЛТУ України. 2014. Вип. 24.6. С. 195–201

128. Дудзяк О. А. Порівняльна характеристика розвитку сільського зеленого туризму (агротуристички) в західних регіонах України та прикордонних регіонах Польщі. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: <https://cutt.ly/hxgDzRj>.

129. Дульнев Г. Н. Роль синергетики в формировании нового мышления *Новая эпоха*. 1997. № 3 (14). URL: <https://cutt.ly/LxgDJp7>
130. Енджейчик И. Современный туристический бизнес. Экостратегии в управлении фирмой / пер. с польск. И.Д. Рудинский. Москва : Финансы и статистика, 2016. 320 с.
131. Єгоращенко І. В. Впровадження «зеленої» (екологічної) логістики суб'єктів господарювання. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 9. С. 10–14.
132. Жаліло Я. А. Економічна стратегія держави у нестабільних економічних системах. К.: Національний інститут стратегічних досліджень, 1998. 144 с.
133. Жарков Г.Н. Правовое обеспечение международного туризма : учебно-практическое пособие . Киев: Кондор, 2009. 486 с.
134. Жупаненко А.В. Державне регулювання неявної інфраструктури рекреаційно-туристичної сфери: дис. канд. екон. наук: 08.00.03; ОНЕУ. Одеса, 2015. 220 с.
135. Жупаненко А. В. Економічний розвиток неявної інфраструктури рекреаційно-туристичної сфери. *Науковий вісник Херсонського університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. № 9 (1). С. 65–68.
136. Заєць М. А., Борідько О. М. Стратегічні напрямки розвитку туристичного бізнесу в Одеському регіоні. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*: зб. наук. праць. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2018. Т. 17. Вип. 1(38). С. 53-71.
137. Зайцева В. М. Особливості формування туристичних кластерів у Запорізькому регіоні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 10. С. 586–590.
138. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». №2697 – VIII від 28.02.2019 р. URL: <https://cutt.ly/vc42JWQ>

139. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», (Відомості Верховної Ради), 2019, № 16, ст.70.
140. Захарова С. Г. Роль органів місцевого самоврядування в розвитку індустрії туризму. *Держава та регіони*. 2008. №4. С. 119–125.
141. Зелений туризм в Україні. Переваги та недолки. Український інтерес: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/LxgFhe0>
142. Зінь А.Е. Регіональна економіка: підручник. Київ: Професіонал, 2007. 528 с.
143. Зима О.Г., Голуб М.О. Методичний підхід до оцінювання потенціалу екологічного туризму. Науковий журнал «Економіка розвитку» ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Харків, 2018 №1(85). С. 14-21
144. Зима О., Голуб М. Потенціал екологічного туризму в Україні. *Вісник КНТЕУ*. 2015. № 5. С. 53-62.
145. Іванюк У.В. Особливості функціонування туристичних підприємств в сучасних економічних умовах. *Моделювання регіональної економіки*. 2012. №2. С.436-444.
146. Итоги экотуристского саммита в Квебеке URL: https://ratanews.ru/news/news_3062002_4.stm
147. Кабушкин Н. И. Менеджмент туризма : учебник. Мн. : Новое знание, 2004. 409 с.
148. Камушков О. С. Управління розвитком туристичної сфери України: автореф. дис. ... к.е.н.: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Запоріжжя, 2010. 25 с.
149. Карлін М. І. Форми фінансового стимулювання екологічної відповідальності бізнесу територіальних громад і громадян. *Демографія та соціальна економіка*. 2017. № 3 (31). С. 89–99.
150. Карташевская И.Ф. Оптимизация процессов управления туристскими ресурсами на региональном уровне. *Культура народов Причерноморья*. №45. 2003. С. 173–178.

151. Карташевская И.Ф. Статистический метод определения экономической эффективности туризма в национальной экономике Украины. *Культура народов Причерноморья*. 2013. №262. С.40-43.

152. Кальченко О. Теоретичні аспекти інноваційної діяльності підприємств туристичної галузі. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету : зб. наук. праць. Чернігів : ЧДТУ, 2011. № 4 (54). С. 147–155.*

153. Кальченко О.М. Економічна безпека підприємств туристичної сфери. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2013. № 1. С. 136–143.

154. Карий О. І., Трач О.Ю. Імідж, бренд та репутація: їх взаємозв'язок і вплив на розвиток територій, організацій та окремих осіб. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. № 706 : Логістика. С. 182–187

155. Карягін Ю.О., Тимошенко З.І., Демура Т.О. Маркетинг турпродукту: підручник. Київ : Кондор, 2009. 394 с.

156. Кекушев В. П., Сергеев В. П., Степаницкий В. Б. Основы менеджмента экологического туризма. М. : Изд-во МНЭПУ, 2001. 60 с.

157. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Книги-XXI, 2003. 300 с.

158. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму за 2000-2019 роки . Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

159. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму за 2000-2019 роки. Головне управління статистики у Дніпропетровській області. URL: <https://cutt.ly/dxgnfVk>

160. Ключкович Н. Історія та сучасний стан розвитку туристичної інфраструктури в Україні. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2017. № 2. С. 93–97.

161. Ковальова Ю. М., Алишева Н. В. Практичні приклади функціонування кластерів у світі. *Механізм регулювання економіки*. 2008. № 3 (2), Т. 1. С. 92–100.
162. Ковальчук І. Є. Проблеми та перспективи кластеризації туристичної галузі Закарпаття. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2014. Вип. 1. С. 67–71.
163. Козловський Є.В. Правове регулювання туристичної діяльності: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 266 с.
164. Козловський О. Ю., Борисюк Б. В. Екологічний туризм : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 202 с.
165. Козловський Р. Україна: туристичний рух – 2013. *Український туризм*. 2014. № 1. С. 26-28.
166. Колбовский Е. Ю. Экологический туризм и экология туризма : учеб. пособие. М. : Академия, 2006. 256 с.
167. Колективні засоби розміщування в Україні у 2016 році. Статистичний бюлетень / Відп. за вип. О. О. Кармазіна. К. : Державна служба статистики України, 2017. 200 с.
168. Колективні засоби розміщування в Україні у 2017 році. Статистичний бюлетень / Відп. за вип. О. О. Кармазіна. К. : Державна служба статистики України, 2018. 142 с.
169. Колективні засоби розміщування в Україні у 2018 році. Статистичний бюлетень / Відп. за вип. О. О. Кармазіна. К. : Державна служба статистики України, 2019. 142 с.
170. Коллегаєв М.Ю. Сучасний розвиток екологічного туризму в національних парках України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018 С.102-107.
171. Концепція Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року. URL: <https://cutt.ly/zxfMVvU>

172. Копець Г. Р., Клімковська Я. М. Маркетингові аспекти діяльності туристичних кластерів в Україні. *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. Політехніка»*. 2012. № 749. С. 424–428.

173. Коркуна О. І., Цільник О. Я., Бордун О. В. Розвиток зеленого туризму в умовах формування об'єднаних територіальних громад. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»*, 2019. Вип. 1(135). С. 24-28.

174. Король М. М., Атаманчук В. В. Аналіз європейського досвіду організації зеленого туризму. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 7. Ч. 2. С. 30-33.

175. Косолапов А. Б. Теория и практика экологического туризма : учеб. пособие. М. : КНОРУС, 2005. 240 с.

176. Кошкалда І.В., Безугла Л.С. Формування привабливості екотуристичних територій та самозайнятості населення Дніпропетровської області. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2020. Випуск 6 (146). С. 17-22.

177. Кошкалда І.В., Безугла Л.С. Вплив інструментів державного регулювання на розвиток екотуристичної дестинації. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 3. С. 311-319.

178. Кошкалда І., Тишковець В. Роль екологічної складової в контексті сталого розвитку. *Збалансоване природокористування*. 2015. № 2. С.34-40.

179. Кошкалда І.В., Корецький А.В. Економіко-правові засади раціонального використання та охорони земель. *Землевпорядний вісник*. 2015. № 4. С.33-37.

180. Кошкалда І.В. Екологізація землекористування як основна компонента сталого розвитку. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»*. Х., 2015. № 5. С.20-36.

181. Кошкалда І.В., Шелудько Л.В. Економічна доступність населення до якісного і безпечного продовольства. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки*. Х.: ХНТУСГ, 2018. Вип. 193. С. 25-36.

182. Кошкалда І., Шелудько К. Екологізація як передумова державного регулювання формування сталих сільськогосподарських землекористувань. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том.5. № 2. С.88-94.

183. Кошова Б. Р., Терехух А. А. Сутнісні ознаки та види соціально – економічного розвитку регіону. *Науковий вісник Хмельницького національного Університету. Серія: «Економічні науки»*. 2017 № 6(2), С. 223-228.

184. Крайняй І.І. Розвиток екотуристичної діяльності в Закарпатті. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Економіка»*. 2006. Випуск 17. С. 186—187.

185. Красавцева Л. Ю. До питання про якість екологічного туризму. *Інвестиції : практика та досвід*. 2016. № 20. С. 89–92.

186. Красносельский М.А., А.В. Покровский А.В. Системы с гистерезисом . М.: Наука, 1983. 272 с.

187. Кривов С. В. Определение туристической привлекательности региона Нижегородская область: методики анализа. *Вестник Нижегородского гос. ун-та им. Н.И. Лобачевского*. 2011. №4. С.86–103.

188. Криховецький І. З. Туристична індустрія України: стан, проблеми та перспективи розвитку. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права ім. Короля Данила Галицького*. 2011. № 3. С. 158–166.

189. Крупка М. І., Береський Я. О., Пачковський Ю. Ф. Соціопсихологічні основи розвитку приватного підприємництва. Актуальні проблеми розвитку підприємництва в Україні. кол. мон. Львів: Діалог, 1999. С. 34-56.

190. Кудла Н. Є. Менеджмент туристичного підприємства : підручник. К. : Знання, 2012. 343 с.
191. Кудла Н. Є. Багатофункціональний розвиток сільських територій від базових ідей до активізації місцевого підприємництва. Економіка України. 2008. №1. С. 62–71.
192. Кудла Н.Є. Маркетинг туристичних послуг : навчальний посібник. Київ : Вид-во «Знання», 2014. 351 с.
193. Кузик С.П. Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід: монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2010. 254 с.
194. Кузьо Н. Є., Косар Н. С. Маркетингове забезпечення розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2017. № 2. С. 369-381.
195. Кушнар'ов В. В. Туристична реклама в соціокультурному просторі сучасної України: автореф. дис. ... к.культур.: спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури». Київ, 2010. 15 с.
196. Лагодієнко В.В., Саркісян Г.О., Любаров Ю.Й. Векторна спрямованість регіональних туристичних кластерів та їх змістовна характеристика. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*, 2018, випуск 3(78), С. 90-97
197. Левицька І.В., Корж Н.В., Кізюн А.Г., Онищук Н.В. Стратегія регіонального розвитку туризму: монографія. Вінниця, 2013. 192 с.
198. Левицький О.І. Роль та значення природно-заповідних територій для розвитку рекреаційного природокористування Івано-Франківської області. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. : Географія*. 2013. № 2. С. 246-253.
199. Левцов С. В. Зарубіжний досвід організації надання рекреаційних послуг та його імплементація в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 9. URL: <https://cutt.ly/txfC0HK>

200. Липчук В. В., Липчук Н. В. Агротуризм: організаційно-економічні засади розвитку: монографія. Львів: СПОЛОМ, 2008. 160 с.
201. Липчук В.В. Формування ціни на новий туристичний продукт. *Наук. вісн. Чернів. торг.-екон. ін-ту Киш. нац. торг.-екон. ун-ту*. 2005. Вип. 3. С 245-247.
202. Лисенко В. В., Лисенко В. П., Піддубна Л. В. Екологічний туризм в Україні: тенденції управління та розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 17. С. 307-311.
203. Литвин І. В., Нек М. А. Проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в регіоні. *Регіональна економіка*. 2013. № 2. С. 81-88.
204. Лігоненко Л.О. Методологія та інструменти оцінювання інноваційності підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2015. № 3. С. 105-117.
205. Лозова О. А. Туризм в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 229. С. 44–47.
206. Лужанська Т.Ю., Махлинець С.С., Тебляшкіна Л.І. Сільський туризм: історія, сьогодні та перспективи. К. Кондор. 2008. 385 с.
207. Лукомська О. І. Сутнісна характеристика сільського зеленого туризму. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 3(3). С. 147-154.
208. Любонько Т. В. Формування організаційно-економічного механізму управління розвитком екологічного туризму. *Ефективна економіка*. 2014. № 9. URL: <https://cutt.ly/YxgFC7Y>
209. Лютак О. М., Романчук Д. Л. Туристичний продукт як основний елемент забезпечення конкурентоспроможності туристично-рекреаційного кластера. *Зб. наук. пр. «Економічні науки». Серія «Облік і фінанси»*. Вип. 10(2). Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2013. С. 141–150.

210. Мазаракі А.А., Ведмідь Н.І. Санаторно-курортні та оздоровчі підприємства: структурні параметри розвитку. *Економіка розвитку*. 2013. № 3. С. 51–55.
211. Маклашина Л.Р. Роль інновацій в розвитку туризму. *Креативная экономика*. 2011. № 12 (60). С. 130-136.
212. Максимів Л. І., Гарматій Т. А., Бець М. Т. Соціо-еколого-економічні аспекти розвитку екологічного туризму в Українських Карпатах. *Наукові праці Лісівничої академії наук України*. 2020. Вип. 20. С. 149-161.
213. Малахова Н. Н. Инновации в туризме и сервисе. М. : ИКЦ «МарТ», Ростов-на-Дону: Издательский центр «МарТ», 2008. 224 с.
214. Малыгина А.А. Системный анализ деятельности туристического предприятия. Информационные управляющие системы и компьютерный мониторинг: мат. конф. (19 мая 2013 г.). Донецьк: ДоННТУ, 2013. С. 597–600.
215. Малишева О. В. Державне управління сферою туризму та охороною культурної спадщини (регіональний аспект): автореф. дис. ... к.держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Харків, 2008. 20 с.
216. Мальська М.П., Худо В.В. туристичний бізнес: теорія та практика. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури. 2007. 424 с.
217. Мальська М.П. Худо В.В. Туристичний бізнес: теорія та практика: підручник. 2 вид. перероб. та доповн. К.: Центр учбової літератури. 2012. 366 с.
218. Мальська М., Худо В., Цибух В. Основи туристичного бізнесу: навч. посіб. К: Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.
219. Маркетинг мест: привлечение инвестиций, предприятий, жителей и туристов в города, коммуны, регионы и страны Европы. [Ф. Котлер, К. Асплунд, И. Рейн, Д. Хайдер] Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2005. 377 с.

220. Матвійчук Л. Ю., Вісин О. О., Карпюк І. В. Greenways як ресурс для місцевого туристичного розвитку. *Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі*: колективна монографія. 5-е вид. / за наук. ред. Л. Ю. Матвійчук. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2019. С. 9-24.
221. Мельник Л. Г., Скоков С. А., Сотник И. Н. Эколого-экономические основы ресурсосбережения : монографія. Суми : Университетская книга, 2013. 229 с.
222. Мельник Л.Г. Основи стійкого розвитку: навч. посіб. для післядиплом. освіти. Суми: Університетська книга, 2006. 386 с.
223. Мельниченко О.А., Шведун В.О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні: монографія. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2017. 153 с.
224. Мігущенко Ю. В. Локальні туристично–рекреаційні комплекси як альтернативна модель активізації інвестиційної діяльності у туристичній галузі. *Стратегічні пріоритети*. 2008. №3(8). С. 163-169.
225. Мітюк О.В. Оцінка привабливості туристичних об'єктів і територій Столичного регіону. *Географія та туризм*. 2012. Вип. 19. С. 60-65.
226. Міщенко О.В. Теоретичні основи визначення сутності екологічного туризму. *Вісн. Волинського. нац. ун-т ім. Л. Українки. Географія туризму*. В.: Вид-поліграф. центр «Волинський ун-т», 2010. С.155-160.
227. Милашко О. Г. Колективні засоби розміщення як об'єкт статистичного вивчення. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вип. 2. С. 202–206.
228. Михайліченко Г. Формування інноваційних туристичних кластерів як конкурентної переваги розвитку регіону. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. № 7 (727). С. 341–350.
229. Моран О. І. Розвиток туристичного ринку в економічній системі

регіону: автореф. дис. ... к.е.н.: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». Львів, 2008. 22 с.

230. Музиченко-Козловська О.В. Економічне оцінювання туристичної привабливості території: Монографія. Львів: Новий Світ-2000, 2012. 176 с.

231. Музиченко-Козловська О. В. Методика оцінки рівня туристичної привабливості регіону. *Регіональна економіка*. 2006. № 1. С. 218–227.

232. Наказ Держкомстату від 14 груд. 2011 р. № 345 URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

233. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження переліків закладів охорони здоров'я, лікарських, провізорських посад та посад молодших спеціалістів з фармацевтичною освітою у закладах охорони здоров'я» від 28.10.2002р. № 385 URL: <https://cutt.ly/Gcym8No>

234. Нездоймінов С. Г. До визначення сучасних проблем регіонального розвитку сільського зеленого туризму в економіці природокористування. *Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія*. 2009. №4(82). С. 43–50.

235. Нездоймінов С. Г. Туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід: монографія. Одеса: Астропринт, 2009. 304 с.

236. Несторенко Т. П. Принципи формування цін на послуги закладів санаторно-курортної сфери. URL: <https://cutt.ly/UxfCX8y>

237. Нещадим Л. М., Тимчук С. В., Кожухівська Р. Б. Екологічний туризм як основа ефективного розвитку туристичного бізнесу в Україні. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 3(14). С. 323-327.

238. Нікітішин А. Податкове регулювання як інструмент державної екологічної політики. *Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право*. 2017. № 2 (91). С. 126–137.

239. Ніколаєв К. Д. Екологізація та розвиток сільського зеленого

туризму в Україні: монографія. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. 153 с.

240. Новикова В.І., Пустовойт А.С. Природно-лікувальні ресурси санаторно-курортного комплексу України. *Туризм і гостинність в Україні : стан, проблеми, тенденції, перспективи розвитку* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., 16-17 жовтня 2014 р. Черкаси : Брама-Україна, 2014. С. 381-391.

241. Новицька С. Екологічний туризм як пріоритетний напрямок сталого розвитку туристичної сфери. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Сер. : Географія. 2013. № 2. С. 164-169

242. Огієнко М.М., Любаров Ю.Й. Проблеми інтеграції туристичної індустрії регіонів України у світовий економічний простір. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія «Економічні науки»*. 2020. № 1. С. 334-345.

243. Огієнко М. М., Огієнко А. В., Саркісян Г. О., Любаров Ю. Й. Формування інноваційної стратегії розвитку туристичного бізнесу в регіоні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр.* 2020. Вип. 6(146). С. 54-62.

244. Огієнко М. М., Саркісян Г. О., Любаров Ю. Й. Розвиток регіональних туристичних ринків шляхом впровадження інновацій. *Економічний простір*. №164. 2020 (2). С. 152-159.

245. Оппельд Л. І., Гордіян А. О. Міжнародний досвід зеленого туризму в Україні: проблеми та перспективи. *Ефективна економіка*. 2014. № 1. URL: <https://cutt.ly/xxgGuen>

246. Олійник Я.Б., Гетьман В.І. Екологічний туризм на теренах національних природних парків і біосферних заповідників України в міжнародний рік екотуризму та гір. *Вісник. Географія*. К.: ВПЦ «Київський університет», 2002. Вип. 48. С. 5–11.

247. Орленко Я. Ю. Імперативи розвитку туристичної галузі України. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління*. 2016. Вип. 2. С. 25–36.

248. Основи законодавства України про охорону здоров'я Закон України (зі змін., внес. згідно із Законами № 5036–VI (5036–17) від 4 липня 2012 р.) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>

249. Головне управління статистики у Дніпропетровській області. URL: <http://www.dneprstat.gov.ua/>

250. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

251. Пангелов Б. П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей : навч. посіб. К. : Академвидав, 2010. 247 с.

252. Панюк Т., Лукомська О. Аналіз туристичної галузі України в контексті розвитку сільського зеленого туризму. *Вісник Приазовського державного технічного університету*, 2016. №2(31). С. 78–85.

253. Папп В. В. Сільський зелений туризм як пріоритетний напрям розвитку сільських територій України. *Агросвіт*. 2015. № 18. С. 17–22.

254. Парфіненко А. Ю. Міжнародний туризм в Україні: геополітичні аспекти глобального явища. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2015. Вип. 126. Ч. 1. С. 12–23.

255. Пастернак О.І. Економічний розвиток регіону: маркетингове забезпечення: монографія, відп. ред. П.Ю.Беленький. Львів, 2009. 200 с.

256. Паш В.В. Сільський зелений туризм як пріоритетний напрям розвитку сільських територій України. *Агросвіт*. 2015. № 18. С. 17-22.

257. Передерко В. П. Розвиток інфраструктури еко- і геотуризму в Карпатському регіоні за сприяння проектів міжнародної технічної допомоги. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. № 2. С. 418-424.

258. Пеклун О. С. Сприяння органів державної влади створенню позитивного іміджу країни в міжнародному туристичному просторі.

Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології: зб. наук. пр. 2012. № 1. С. 186–192.

259. Пилипенко Г. М., Прушківська Е. В. Компаративний аналіз розвитку зеленого туризму в Україні та світі. *Економічний вісник*. 2016. № 3. С. 145-153.

260. Писаревський І.М., Погасій С.О., Андренко І.Б., Покогодна М.М., Сегеда І.В. Організація туризму : підручник. ХНАМГ, 2008. 540с.

261. План заходів Міністерства аграрної політики та продовольства України щодо розвитку сільського зеленого та еногастрономічного туризму на сільських територіях на період до 2020 року: Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 17.04.2019 р. № 216. URL: <https://cutt.ly/LxfCljB>

262. Погуда Н. В., Чухіна О. В. Стратегічні напрями розвитку туризму у Чернігові. *Економіка та держава*. 2019. № 1. С. 95-99.

263. Покатаєва О. В., Віхорт Ю. В. Український і зарубіжний досвід використання податкового інструменту у сфері екологізації національної економіки. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2015. №1. С. 159–164.

264. Поліщук А. О. Державне регулювання детінізації туристичного бі-знесу: автореф. дис. ... к.е.н.: спец. 08.00.03 «Економіка та управління націо-нальним господарством». Запоріжжя, 2009. 20 с.

265. Послуги туристичні. Засоби розміщування. Загальні вимоги: Національний стандарт України (ДСТУ 4268:2003) URL : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

266. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення: Національний стандарт України (ДСТУ 4527:2006) URL : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

267. Посохов І. С., Сагайдачна А. В. Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Сер.:*

Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2019. Вип. 9. С. 203-212.

268. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» від 6 серпня 2014 р. № 385. URL: <https://cutt.ly/HxgsBvI>

269. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Загального положення про санаторно-курортний заклад» від 11 липня 2001 р. №805 зі змінами та доповненнями URL: <https://cutt.ly/hcymIZI>

270. Приварникова І.Ю., Тертишна О.О. Удосконалення туристичної інфраструктури як фактор розвитку сільського зеленого туризму в Україні Науковий вісник НУБіП України. 2012. Т. 177. URL: <http://elibrary.nubip.edu.ua/15945/1/12piy.pdf>

271. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про туризм» та деяких інших законодавчих актів щодо основних засад розвитку туризму. URL: <https://cutt.ly/6cLmRgm>

272. Про зайнятість: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI (із змін., редакція від 18.07.2020 р.). URL: <https://cutt.ly/uxfX45r>

273. Про заходи щодо розвитку туризму і курортів в Україні: Указ Президента України від 21.02.2007 р. №136. *Відомості Верховної Ради України.* 2007. №37. ст. 25.

274. Про курорти: Закон України від 19.01.2006 р. № 3370-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2006. № 22. ст. 184 зі змінами та доповненнями. URL: <https://cutt.ly/PcymFhq>.

275. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. № 742-IV (із змін., редакція від 15.08.2020 р.). URL: <https://cutt.ly/PxfCuT2>

276. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 26.06.1991р. № 1264-XII URL: <https://cutt.ly/WxfCONg>

277. Податковий кодекс України. URL: <https://cutt.ly/KclzXfe>

278. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992р №2456-XII. URL: <https://cutt.ly/UxfCaz3>

279. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. №167-р. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. №26. С. 86.

280. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР (із змін., редакція від 13.08.2020 р.) URL: <https://cutt.ly/6xfCWTi>

281. Правик Ю. М. Маркетинг туризму. Київ: *Знання*. 2008. 303с.

282. Рега М.В. Туристичний бізнес в економічному просторі України. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2009. № 19. С. 299–303

283. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області за 2018 рік. URL: <https://cutt.ly/xcGzVy8>

284. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області за 2019 рік. URL: <https://cutt.ly/RcVZGH2>

285. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку заповідної справи на період до 2020 року» від 8 лютого 2006 р. № 70-р. URL: <https://cutt.ly/dxgiMm0>

286. Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Навчальний посібник : Сільський туризм. К.: *Знання*, 2006. 271 с.

287. Савіцька О. П., Савіцька Н. В., Погребняк Л. В. Екотуризм як важлива складова стратегії сталого розвитку України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 15. С. 122-128.

288. Савіцька О. П., Савіцька Н. В., Кулиняк І. Я. Формування туристичної привабливості території. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр.* Львів: РВВ НЛТУ України. 2012. Вип. 22.15. С. 148–154.

289. Савченко В. Ф., Стойка В. О. Проблеми та перспективи розвитку сільського туризму в Україні. *Науковий вісник ЧДІЕУ*. 2010. № 4(8). С. 5–13.
290. Саркісян Г.О., Любаров Ю.Й. Інноваційний вплив на регіональні туристичні ринки. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія «Економічні науки»*. 2020. № 1. С. 166-176.
291. Саух І.В. Концептуальні основи формування системи туризму в Україні. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. № 1. С. 113–122.
292. Святохо Н.В. Концептуальные основы исследования туристского потенциала региона. *Экономика и управление*. 2007. №2. С. 30-36.
293. Сергеева Т. К. Экологический туризм : учебник. М.: Финансы и статистика, 2004. 360 с.
294. Скарга О. О. Напрями інтеграції України в світовий ринок туристичних послуг в умовах глобалізації. *Економічний простір*. 2018. № 130. С. 36–49.
295. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. М.: Эксмо, 2007. URL: <https://cutt.ly/nxgGQ46>
296. Сорокіна Г.О. Екологічний туризм : навч. посіб. Державний заклад «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 206 с.
297. Стан та перспективи розвитку інфраструктури регіонів України URL: <https://cutt.ly/VxgGvTq>
298. Стегней М. Сучасний рівень органічного виробництва в контексті екологічно сталого розвитку сільських територій України. *Економіст*. 2014. № 11. С. 49–52.
299. Стецько Н. Формування стратегії розвитку туризму Тернопільської області. *Наукові записки*. 2017. № 2. С. 86-93.
300. Стеченко Д. М. Інноваційні форми регіонального розвитку : навчальний посібник. К.: Вища школа, 2002. 334 с.

301. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2027 року. URL: <https://cutt.ly/ac7QvhM>

302. Стратегія регіонального розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року. URL: <https://cutt.ly/zj0a3Gm>

303. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України. № 168-р від 16 березня 2017 р. URL: <https://cutt.ly/OxguTqS>

304. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» URL: <https://cutt.ly/qxgGChO>

305. Стренковська А. Ю., Євдокімова О. М. Проблеми та перспективи розвитку зеленого туризму в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 38-2. С. 41-44.

306. Стрижак Е. О., Ахмедова Е.О. Особенности проведения рекламной кампании в туристической сфере. *Туризм и гостеприимство*. 2018. № 2. С.31-40.

307. Стрижак О. О., Алдошина М. В. Проектування бізнес-процесів туристичного підприємства. *Бізнес-Інформ*. 2019. №3. С. 170-175

308. Ступень Н. М. Світовий досвід розвитку екологічного туризму на рекреаційних територіях. *Збалансоване природокористування*. 2016. № 3. С. 94-99.

309. Ступень Н. М. Еколого-економічний аналіз стану та перспектив розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Агросвіт*. 2017. № 10. С. 15-19.

310. Суходуб В.С. Роль міжнародного туризму в економічному розвитку країн світу. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2007. № 12. С. 245-251.

311. Теодорович Л. Екологічний туризм у НПП України: теоретичні та практичні аспекти *Вісник Львівського університету*. Серія географічна. 2013. Випуск 41. С. 318-330.

312. Терехух А.А., Мороз О.І. Оцінювання туристичного потенціалу

дестинацій. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. №7(181). С. 335-343.

313. Ткач В.О., Корнієнко О.М. Економічна безпека туристичної сфери України в умовах глобалізації: монографія. Запоріжжя: Нова ідеологія. 2011. 120 с.

314. Ткач О.В., Лозова О.А. Оцінювання потенціалу туристичних підприємств Запорізької області. *Економіка регіонів Экономика Крыма* №2(43). 2013. С.82-85

315. Ткач В. О., Камушков О.С., Захарова С.Г. Розвиток підприємництва у сфері туризму: державний та економічний механізми. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2015. № 2 URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2015_2/20.pdf

316. Ткаченко Т.І. Сталій розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія. 2-ге вид., випр. та доповн. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. 463 с.

317. Ткаченко М.В., Босовська Т.І. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу : монографія / за ред. А.А. Мазаракі. Київ: Київський нац. торг.-е к. ун-т , 2010. 596 с.

318. Транченко Л. В., Тымчук С. В., Нещадим Л. Н. Социальное значение зеленого туризма в контексте развития сельских территорий Украины. *Современные технологии управления*. 2015. №1 (49). С . 43–47.

319. Тридід О. М., Богатищев О. М. Регіональна економіка: Регіональна економіка. Екологія : навч. посіб. Львів : Новий світ-2000, 2011. 264 с

320. Трілленберг Г. Інноваційно-кластерний підхід до розвитку туризму України в умовах глобалізації. *Журнал європейської економіки*. 2014. Т. 13. № 4. С. 401–414.

321. Туєва О. М. Організаційно-правові заходи забезпечення діяльності у сфері сільського зеленого туризму. *Актуальні питання публічного та приватного права*. 2017. № 2(16). С. 29-34.

322. Туризм як національний пріоритет: колективна монографія за редакцією І.М. Писаревського. Х. ХНАМГ, 2010. 284 с.

323. Туристичні ресурси та інфраструктура – головні складові розвитку туризму в Україні. URL: <https://cutt.ly/NxgWFM7>

324. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (редакція від 30.11.2015 р.). URL: <https://cutt.ly/MxgWL0L>

325. Ужва А. М. Інфраструктура як фактор підвищення конкурентоспроможності регіональних продовольчих комплексів. *Економіка та суспільство*. 2016. Випуск 2. С. 436–440. URL: <https://cutt.ly/UxgEwok>

326. Ужва А. М. Комплексна діагностика економічної складової сталого розвитку сільськогосподарських підприємств у конкурентному середовищі. *Економічний аналіз*. 2017. Том 27. № 3. С. 228–235.

327. Ужва А. М., Довгаль О.В. Холістичний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 1. № 1. С. 223–233.

328. Ужва А.М., Огієнко А.В., Любаров Ю.Й. Інноваційні напрямки підвищення ефективності державного регулювання туристичної сфери регіону. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 3. С. 225 – 232.

329. Україна та Всесвітня туристична організація. URL: <https://cutt.ly/dxJeRPV>

330. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія : навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.

331. Храбовченко В. В. Экологический туризм : учеб.-метод. Пособие. М. : Финансы и статистика, 2003. 208 с.

332. Царик П. Підходи щодо оптимізації функціонально-просторової структури регіональної рекреаційної системи Поділля. *Наукові записки*

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер.: Географія. 2016. № 2. С. 146-150.

333. Ціхановська В. М., Ковальчук С. Я. Світовий ринок туристичних послуг: забезпечення конкурентоспроможності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент».* 2015. Вип. 13. С. 4–7.

334. Цимбал О.І. Туристична сфера України як плацдарм до розвитку національної економіки та міжнародного туризму. *Сталий розвиток економіки.* 2012. №2. С.133-136

335. Черчик Л., Єрко І., Коленда Н., Міщенко О. Сучасний стан розвитку туристично-рекреаційного комплексу Волинської області : монографія Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. 152 с.

336. Швець Ю. О. Проблеми і перспективи організації та розвитку зеленого туризму в Україні з урахуванням європейського досвіду. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2017. Вип. 22. Ч. 1. С. 36-39.

337. Шелементьєва Т.В. Узагальнення підходів до оцінювання туристично-рекреаційного потенціалу країни (регіону). *Вісник економічної науки України.* 2018. №1. 187-191.

338. Шелеметьєва Т. В., Зайцева В. М. Оцінювання соціально-економічного розвитку туризму в Україні як важливий напрям ефективності управління. *Вісник економічної науки України.* 2020. № 1. С. 103-108.

339. Шелеметьєва Т. В. Розвиток внутрішнього туризму в Україні як об'єкта управління. *Вісник економічної науки України.* 2019. № 1. С. 164-168.

340. Щепанський Е. В. Історія становлення та розвитку туристично-рекреаційної галузі України. *Університетські наукові записки.* 2010. № 2. С. 270–276.

341. Шишкин В.В. Термодинамика экономических функциональных систем. *Международный научный журнал*. 2010. № 4. С. 27-31.
342. Школа І.М. Розвиток туристичного бізнесу регіону: монографія За ред. І.М. Школи. Чернівці: Книги ХХІ, 2007. 292 с.
343. Шульгіна Л.М. Маркетинг підприємств туристичної галузі: дис. ... д. екон. н. К.: КНТЕУ, 2006. 433с.
344. Шульгіна Л.М. Маркетинг підприємств туристичного бізнесу : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. 597 с.
345. Шульгіна Л.М., Ткешелашвілі М.Л. Маркетингове управління туристичними підприємствами: монографія. Київ; Тернопіль: Астон, 2011. 296 с.
346. Шумлянська Н. В. Екотуризм як форма долучення до природної та культурної спадщини. *Культура України*. 2014. Вип. 47. С.108-115.
347. Юрченко Н.І., Кадирус І.Г., Безугла Л.С. Основні аспекти системи оподаткування туристичної галузі України. *Інституціональна трансформація розвитку економіки України. Колективна монографія / за заг. ред. О.Л. Гальцової*. Херсон : Видавничий дім «Гельветика». 2019. С.254-267.
348. Юрчишина Л. І. Дестинація як основа регіонального розвитку туризму. *Економічний вісник*, 2017, №4 С. 77-84
349. Язіна В. А., Ткач В.О., Кожушко С.П. Сільський зелений туризм як основний інструмент створення успішного українського туристичного села *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 29(2). С. 37– 41.
350. Adebayo, Kazeem Anthony, and Anthony Iweka. Optimizing the Sustainability of Tourism Infrastructure in Nigeria through Design for Deconstruction Framework. *American Journal of Tourism Management*. 2014. 3 (1A): 13–19.
351. Ajake A.O., Amalu T.E. The relevance of tourism on the economic development of Cross River state, Nigeria. *Journal of Geography and Regional Planning*. 2012. 5(1). P.11–25.

352. Amalu T.E. et al. Socio-Economic impacts of ecotourism attractions in Enugu state, Nigeria. *GeoJournal*. 2017. P.1-13.

353. Andrea de la Hoz-Correa. Past themes and future trends in medical tourism research: A co-word analysis. Andrea de la Hoz-Correa, Francisco Muñoz-Leiva, Márta Bakucz. *Tourism Management*. 2018. Vol. 65. P. 200–211.

354. Anguluri R., Narayanan P. Role of green space in urban planning: Outlook towards smart cities. *Urban For. Urban Green*. 2017. Vol. 25, P. 58–65.

355. Awazi W. Third World Economic Development: Tourism as a Critical Engine for Growth. *The Journal of Current Research in Global Business*. 2002. Vol.4, No.5, P.71-81.

356. Bansal S., Kumar J. Ecotourism for Community Development: A Stakeholder's Perspective in Great Himalayan National Park. *International Journal of Social Ecology and Sustainable Development*. 2011. Vol. 2(2). P. 31-40.

357. Barbu C., Negulescu M., Barbu I. A theoretical study between the two environmental management systems: eco management audit schemeemas - and ISO 14000. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2012. Vol. 3, No. 2, P. 59-69.

358. Bateman PW, Fleming PA. Are negative effects of tourist activities on wildlife overreported ? A review of assessment methods and empirical results. *Biol. Conserv*. 2017. 211:10–19

359. Bezuhla L. Impact of the macro environment on the ecotourist infrastructure. *Journal «Green, Blue & Digital Economy Journal»*, 2020, Vol. 1, No. 2, pp. 33-38

360. Bezuhla L. Key aspects of the green tourism marketing. International scientific-practical conference «Economic development strategy in terms of European integration» Kaunas: 27th May, 2016. Aleksandras Stulginskis University, Business and rural development management institute, 2016. P. 161-162.

361. Bezuhla L. Sustainable development of environmental tourism in Ukraine. International Scientific Conference «Economy and society: modern foundation for human development». Leipzig: October 31st, 2016. Part II Leipzig University, Germany, 2016. P. 123-124.

362. Bezuhla L. The main aspects of the ecotourism activities development. XVI Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих вчених «Majesty of Marketing». Дніпро, НТУ «Дніпровська політехніка». 10 грудня 2020 р. С.23-25

363. Bezuhla L. S., Demchuk N. I. Influencing ecotourism factors on socio-economic conditions of the population. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах». 11-12 квітня 2019 р. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2019. С. 132-133

364. Bezuhla L., Demchuk N. Development strategy of ecotourism enterprises as a factor of increasing their competitiveness. *Organizational-economic mechanism of management innovative development of economic entities. Collective monograph* / edited by M. Bezpartochnyi, in 3 Vol. / Higher School of Social and Economic. Przewosk: WSSG, 2019. Vol.2. p. 289-297

365. Bezuhla L., Kinash I., Andrusiv U., Dovgal O. Attracting foreign direct investment as an economic challenge for Ukraine in the context of globalization. *Proceedings of the 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System*, Ivano-Frankivsk National Technical University of oil and gas, TC Bukovel, 24-25 October 2019. Vol. 99. P. 195–200.

366. Bilgihan A., Nejad M. Innovation in hospitality and tourism industries. *Journal of Innovation*. 2015. Vol. 6(3). P. 33-41.

367. Blanke J., Chiesa T. The Travel & Tourism Competitiveness Report. Geneva: World Economic Forum, 2009. 525 p.

368. Buckley R. Tourism and Environment. *Annual Review of Environment and Resources*. 2011. No. 36. P. 397-416.

369. Burkaltseva D. et al. Analysis of the Functioning of the Tourist and Recreational Industry in Conditions of Restrictions. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2020. Vol. 11, No. 8, P. 1902-1914.

370. Burkaltseva D.D., et al. Assessing the Effects of Investments Into Innovative Activity as a Regional Competitiveness Factor. *International Journal of Applied Business and Economic Research*, 2017. 15(8): P. 11-27.

371. Ceballos-Lascurain H. The future of «ecotourism». *Mexico Journal*. 1987. P. 13-14.

372. Cobbinah P. B., Amenuvor D., Black R. and Peprah C. Ecotourism in the Kakum Conservation Area, Ghana: Local politics, practice and outcome. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism* 2017. 20: 34–44.

373. Cohen E. The study of touristic images of native people. Mitigating the stereotype of a stereotype. In D. G. Pearce et R. W. Butler (eds.) *Tourism research*. Routledge, London/New York, 1993. P. 36-69.

374. Conejo Francisco, and Ben Wooliscroft. Brands Defined as Semiotic Marketing Systems. *Journal of Macromarketing*. 2015. 3 (35): 287–301.

375. Correia Antonia, Metin Kozak, Joao Faria Ferradeira. From tourist motivations to tourist satisfaction. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*. 2013. 7 (4): 411–424.

376. Nicole Coviello, Heidi Winklhofer, and Karla Hamilton. Marketing Practices and Performance of Small Service Firms: An Examination in the Tourism Accommodation Sector. *Journal of Service Research* 2006. 9 (1): 38–58.

377. David L. Tourism ecology: towards the responsible, sustainable tourism future. *Worldwide Hospitality and Tourism*. 2011. Vol. 3. No. 3. URL: <http://rtrglobal.org/educacion/pdf/researchart/Tourismecologytowardstheresponsibleustainabletourismfuture.pdf>.

378. Dixon J. A., Scura L. F., Carpenter R. A., Sherman P. B. Economic analysis of environmental impacts. London, UK: Earthscan Publications Ltd. 1994. 400 p.

379. Dunets A. et al. The Economic and Infrastructural Basis for the Development of Tourist Space: The Essence, Structure and Typology. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 2019. Vol. 10, No. 2, P. 319-327.

380. Elena Mondino & Thomas Beery. Ecotourism as a learning tool for sustainable development. The case of Monviso Transboundary Biosphere Reserve, Italy. *Journal of Ecotourism*. 2019. 18:2, P. 107-121.

381. Enzensberger H. M. *Eine Theorie des Tourismus. In his Einzelheiten I – Bewusstseins-Industry*. Suhrkamp, Frankfurt, 1964. P. 179-205.

382. Gretzel U., Werthner H., Koo C., Lamsfus, C. Conceptual foundations for understanding smart tourism ecosystems. *Comput. Hum. Behav.* 2015, 50, P. 558–563.

383. Gryshova I., Shabatura T., Nikoliuk O. State regulation of ecotourism in the context of European experience. The Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2020. № 1. P. 126–136.

384. Honey M. *Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise?* (Second ed.). Washington DC: Island Press, 2016. 568 p.

385. Huang, Y., & Stewart, W. P. Rural tourism development: shifting basis of community solidarity. *Journal of Travel Research*, 1996. 36(4), 26-31.

386. Ikeda M. Eco-Tourism, Exploitation and the Cultural Production of the Natural Environment in Costa Rica. URL: <https://cutt.ly/kxgHGWS>

387. Ikei H., Song C., Kagawa N. and Miyazaki Y. Physiological and psychological effects of viewing forest landscapes in a seated position in one-day forest therapy experimental model, *Nihon Eiseigaku Zasshi*, 2014. 69(2):104-10.

388. Jacobson S. K., Robles R. Ecotourism, sustainable development, and conservation education: development of a tour guide training program in

Tortuguero, Costa Rica. *Environmental Management*. 1998. Vol. 16(6). P. 701-713.

389. Kinash I. P., Arkhypova L. M., Polyanska A. S., Dzoba O. G., Andrusiv U. Y., & Iuras I. I. Economic evaluation of tourism infrastructure development in Ukraine. Paper presented at the *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*. 2019. 477(1) doi:10.1088/1757-899X/477/1/012020

390. Kiper T., Özdemir G., Sağlam, C. Environmental, socio-cultural and economical effects of ecotourism perceived by the local people in the Northwestern Turkey: Kıyıköy Case, *Scientific Research and Essays*. 2011. 6(19), P. 4009-4020.

391. Koshkalda I., Kniaz O., Ryasnyanska A., Velieva V. Motivation mechanism for stimulating the labor potential. *Research in World Economy*. 2020, Vol. 11, No 4, P.53-61.

392. Koshkalda I., Sheludko L., Dotsenko A., Zelenskyi M. Development of an algorithm for state food security policy. *Studies of Applied Economics*. 2020. Vol, 38, No 3 (1) URL: <https://cutt.ly/PxgHPHy>

393. Koshkalda I.V., Tyshkovets V.V., Suska A.A.: Ecological and economic basis of anti-erosion stability of forest-agrarian landscapes. *J. Geol. Geogr. Geoecol*. 2018. 27(3), 444–452

394. Kozak M., Rimmington M. Tourist satisfaction with Mallorca, Spain, as an off-season holiday destination. *Journal of Travel Research*. 2000. 38 (3), P. 260-269.

395. Kozubova N. Priorities of state programs for development of tourism in Ukraine. *Economic and Legal Foundations of the Public Transformations in Conditions of Financial Globalization : monograph* / edited by Yu. Pasichnyk. Yunona Publishing, New York, USA, 2018. P. 193-203

396. Lankford, S. V., & Howard, D. R. . Developing a tourism impacts attitude scale. *Annals of Tourism Research*, 1994. 21(1), 121-139.

397. Leena K. et al. Indicators of the criteria for good participation in Ecotourism planning at local level: A Nordic case study. *Journal of Sustainable Tourism*. 10(4) (2013) 451-466.

398. MacCannell D. *The Tourist: A New Theory of the Leisure Class*. New York: Schocken, 1988.

399. Mandryk O. M., Arkhypova L. M., Pobigun O. V., & Maniuk O. R. Renewable energy sources for sustainable tourism in the Carpathian region. Paper presented at the *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*. 2016. 144(1) doi:10.1088/1757-899X/144/1/012007

400. Marakova V., Medvedova M. Innovation in tourism destinations. *Forum Scientiae Oeconomia*. 2016. Vol. 4(1). P. 33-43.

401. Martín J.M., Guaita Martínez J.M., Salinas Fernández J.A. An Analysis of the Factors behind the Citizen's Attitude of Rejection towards Tourism in a Context of Overtourism and Economic Dependence on This Activity. *Sustainability*. 2018, 10, 2851.

402. Marzuki J., Taxing Cruise Tourism: Alaska's Head Tax on Cruise Ship Passengers. *Tourism Economics*. 14 (3) (2011) 599–614.

403. Mathew P. V., and Sreejesh S. Impact of responsible tourism on destination sustainability and quality of life of community in tourism destinations. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 2017. 31: 83–89. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2016.10.001>

404. Newsome D., Moore S.A., Dowling R.K. Natural area tourism: Ecology, impacts and management. *Channel view publications*. 2015. T. 58.

405. Ochiai H., Ikei H., Song C. et al. Physiological and psychological effects of forest therapy on middle-aged males with high-normal blood pressure, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2015. 12(3): 2532-2542.

406. Okech R.N. Pro-Poor vs. sustainable tourism in local communities: issues of empowerment and participation, in: K.R. Redy et al. (Eds.),

Proceedings «*Natural Hazards & Disaster – Essays on Impacts and Management*», Bhattarams Publishers India. 2009. P. 170-187.

407. Maiboroda Olha Y., Bezuhla Liudmyla S., Gukaliuk Andrii F., Shymanska Viktoriia V., Momont Tetiana V., Ilchenko Tetiana V. The global value of distribution networks and logistic opportunities. *International Journal of Economics and Business Administration*. Volume VIII, Special Issue 1, 2020 P. 227-238

408. Kunah O.M., Pakhomov O.Y., Zymarioieva A.A., Demchuk N.I., Skupskyi R.M., Bezuhla L.S., Vladyka Y.P. Agroeconomic and agroecological aspects of spatial variation of rye (*Secale cereal*) yields within Polesia and Forest-Steppe zone of Ukraine: The usage of geographically weighted principal components analysis. *Biosystems Diversity*. 2018. Volume 26 (4). P. 276-285.

409. Pakhomov O. Y., Kunakh O. M., Babchenko A. V., Fedushko M. P., Demchuk N. I., Bezuhla L. S., Tkachenko O. S. Temperature effect on the temporal dynamic of terrestrial invertebrates in technosols formed after reclamation at a post-mining site in Ukrainian steppe drylands. *Biosystems Diversity*. Volume 27 (4). 2019. pp. 322-328.

410. Petrova M., Dekhtyar N., Klok O., Loseva O. Regional tourism infrastructure development in the state strategies. *Problems and Perspectives in Management*. Vol. 16, Issue 4, 2018. P. 259-274.

411. Polyakova A.G., Akhmetshin E.M., Goloshchapova L.V., Rakhmeeva I.I., Noeva E.E. and Rakovskiy V.I. A model of regional economic space modernization. *European Research Studies Journal*, 2018. 21 (2): 624-634.

412. Roxana D.M. Considerations about ecotourism and nature-based tourism – realities and perspectives, *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*. 2012. 1(5), pp. 215-221

413. Saayman M., Rossouw K. The impact of tourism on poverty in South Africa. *Development Southern Africa*. 2012. Vol. 29 (3). P. 462-487.

414. Sardak S., Dzhyndzhoian V., Samoilenko A. Global innovations in tourism. *Innovative Marketing*. 2016. Vol. 12(3). P. 1-8.

415. Sharpley R.. Ecotourism: a consumption perspective. *Journal of Ecotourism*. 2016. № 5. P. 7-22
416. Singh, Archana, Gordhan K. Saini, and Satyajit Majumdar. Application of Social Marketing in Social Entrepreneurship. *Social Marketing Quarterly*. 2015. 21 (3): 152–172.
417. Stryzhak O. Assessment of the relationship between the tourism sector development and other sectors of economy. *Economics of Development* 2019. Vol. 2. P. 10-18.
418. Suhina O., Shults S., Tkach V., Popadynets N., Kamushkov O. Methodology of evaluating economic losses resulting from partial loss of the air ecosystem's assimilative capacity. *J. Geol. Geogr. Geoecol.* 2019. 28(1), P. 188–198.
419. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2015 / World Economic Forum. Geneva, Switzerland 2015. 525 p.
420. Ward N.K. ecotourism: reality and rhetoric. Ecotourism development in the state of Quintana Roo, Mexico. 1997. URL: planeta.com
421. Whelan T. Nature tourism: managing for the environment. Washington, D.C., Island Press. 1991.
422. World Tourism Organization UNWTO. 1990-2020. URL: <http://mkt.unwto.org/barometer>.

